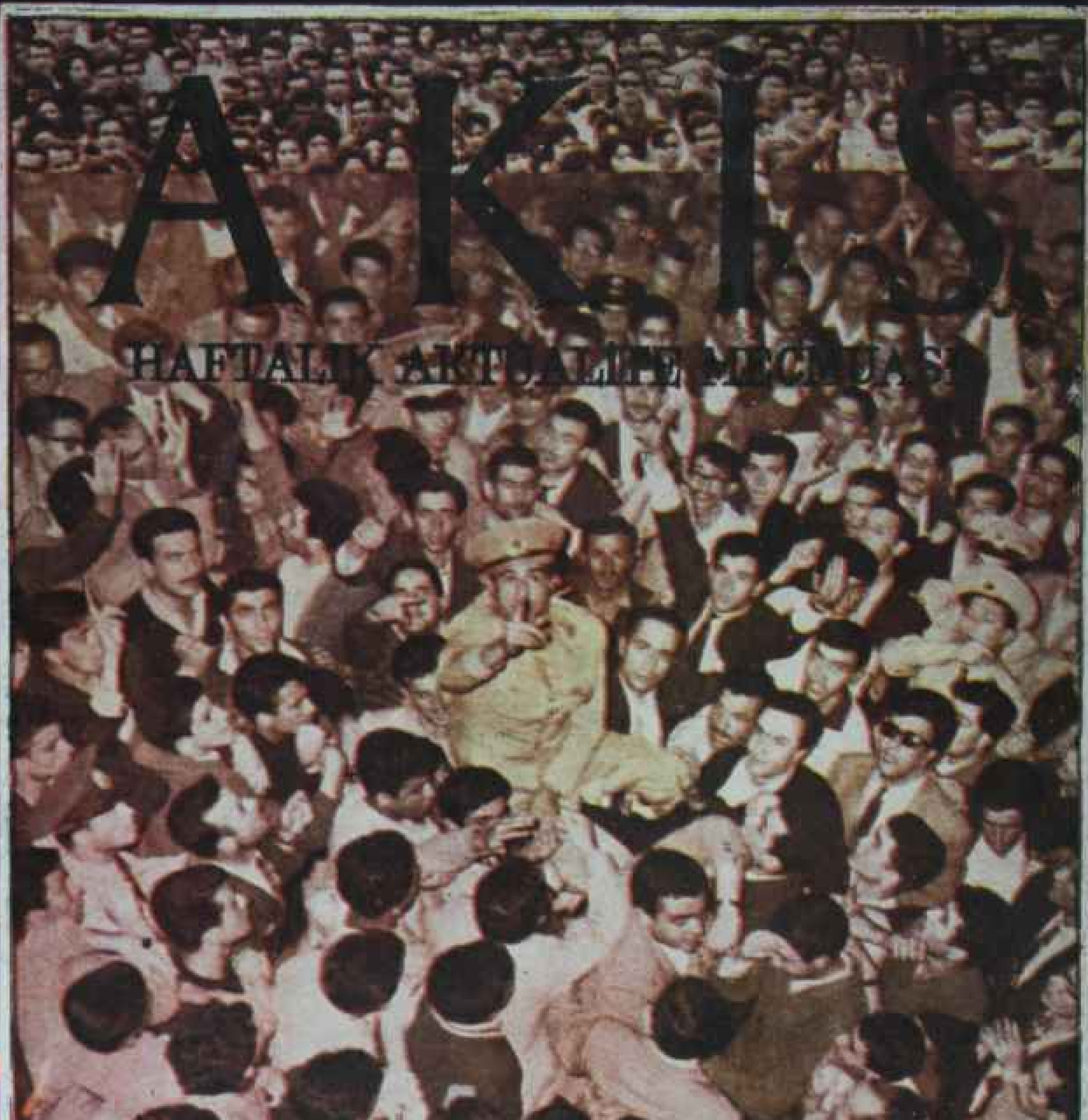
8 EKİM 1962 SAYI: 432

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

Son Hadiselerin Mahiyeti, Manâsı ve Yakın İstikbal

Boş yere ıstırap çekmeyiniz...
Bütün ağrılara karşı
GRİPİN
itimatla kullanabileceğiniz en müessir ilâçtır
BAŞ - DİŞ NEZLE GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ GRİPİN
GRİPİN
GRİPİN nezle ve grip başlangıcında bir çok fenalıkları önler
GRİPİN baş, diş, adale, sinir ağrılarını bıçak gibi keser
GRİPİN sinir ve bel ağrısından eser bırakmaz
GRİPİN bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
GRİPİN mideyi bozmaz, kalbi yormaz
GRİPİN Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin hususi ruhsatını haizdir
KİNİNLİ
GRİPİN

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası
YIL: 9, Cilt: XXV, Sayı : 432

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara
*
İdare :
Rüzgârlı Sokak No. : 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 61 96
*
Başyazar:
Metin Toker
*
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına, imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER
•
Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ
*
Karikatür :
TURHAN
*
Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe :
Doğan Klişe

Bu Mecmua Basın Ahlak Yasasına Uymayı Taahhüt Etmiştir

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira
İlan şartları:
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.
İlan işleri:
Telefon : 10 61 96
Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer :
Milli Eğitim Basımevi
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih: 7.10.1962

Kapak Resmimiz
Bulvarda Nümayiş
Gençliğin Sesi

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu hafta, gene AKİS'in fevkalâde sayılarından biri elinizde bulunuyor. Her fevkalâde hâdisede olduğu gibi, Ankaradaki vakalar hakkında da tam aydınlanmak isteyen herkes AKİS'i bekledi. Bütün memlekette geniş akisler yaratan nümayişler, zihinlerde türlü istifhamlar doğurdu. Hâdiselerin dış görünüşü altında yatan gerçek manasını, mahiyetini, suyun dibinde dönen cereyanları, tahriklerin menşeini, zincirini, zincirinin halkalarını ve nihayet çeşitli çevrelerin gayesini, gayretlerini gazetelerden öğrenmek imkânı hasıl olmadı. Bir çok önemli nokta ya duyulmadı, ya gereği gibi takdir edilmedi. Bunlar, bir hafta müddetle AKİS ekiplerinin üzerlerinde durdukları konular oldu. Ancak AKİS okunduktan sonradır ki sis perdesi aralanacak ve durum aydınlanacak, bulutlar dağılacaktır.

Bu çalışma, 20 Ekime ait hazırlıkların kesifleşmiş olduğu bir sıraya tesadüf etti. İç sayfalar okunduğunda, bunun, aktüaliteyi takip görevini aksatmadığı anlaşılacaktır. Ama aktüaliteyi takip görevi de, 20 Ekimde sizlere sunacağımız yepyeni AKİS'in hazırlıklarına sekte vermedi. 20 Ekimde çıkacak AKİS'i beğeneceksiniz, seveceksiniz, onu ailenizin mecmuası olarak her hafta dikkatle, alâkayla okuyacaksınız" Bundan böyle AKİS'te sadece politikanın koyu meraklıları değil, yeni tâbirle ılımlıları ve onların yanında dünyanın politikadan ibaret olmadığını bilen onbinlerle insan da bütün aradıklarını bulacaklardır.

AKİS, 20 Ekimden itibaren İstanbul'daki kadrosunu genişletmekte ve sizlere büyük şehrin bütün sanat, toplum, iş, gündelik hayatını en renkli şekilde aksettirecek elemanlarla takviye etmektedir. Merkezdeki kadro, aynı şekilde elden geçirilmektedir. Değişikliklerin başında, mizanpaja verilecek önem gelmektedir. AKİS'in sayfaları bugünkü mecmualık tekniğinin canlılığını, hareketini, cevvalliğini taşıyacaktır. Fotoğraf servisimiz, ilk günlerki AKİS'in havasını yeniden estirecek, mecmuanın bel kemiği halini alacaktır. Gerek kapağımız, gerekse iç sayfalarımız şikâyetleri önleyecek mükemmellikte basılmaya başlanacak ve gazeteci diliyle "mutfakta çalışanlar"ın gayretlerini değerlendirecektir. Gene gazeteci diliyle, temiz basılmış mecmualara "çiçek gibi" denir. AKİS, bu sıfatı hak etmek için elinden geleni yapacaktır.

AKİS'in iki önemli kısmı hakkındaki tasavvurlarımızı açıklamak zamanı gelmiştir. KADIN sayfası, o hüviyetiyle kalkmaktadır. İç sayfalarımızda Jale Candan yeni görevini nasıl yapacağını anlatmaktadır. Şimdiden bütün meselelerinizi Jale Handana yazınız. Mektubunuza İster gerçek adının koyunuz, isterseniz bir rümuz kullanınız. Jale Candan, beraber çalışacağı yetkili mütehassıslarla birlikte bunları 20 Ekimden itibaren cevaplandıracaktır. Gündelik hayatınızda, iş hayatınızda, aile hayatınızda, his hayatınızda, her müşkülinize bir çâre aramakta Jale Candan ve arkadaşları size yardımcı olacaklardır. "Jale Candan Okuyucularıyla Konuşuyor" başlığını taşıyacak yeni sayfalarda toplumun bir panoraması her hafta gözlerin önüne serilecektir.

Bir büyük değişiklik, İktisat sayfalarımızda yapılmaktadır. Bu sayfalarımızı bir genç iktisatçının idaresine bırakmaktayız. Günün iktisat, iş ve maliye meseleleri o sayfalarda herkesi ilgilendirecek bir yeni tertip, üslûp, çeşni içinde, sıkmayan bir ciddiyet, hafife alınmayacak bir rahatlık içinde bahis konusu edilecektir. O sayfalarda "Bir kaç çizgide bizimkiler" başlığı altında, iş adamlarımızın faaliyetleri, giriştikleri teşebbürler, şahsiyet ve hüviyetleri haberler tarzında verilecektir. AKİS'in İktisat sayfaları bundan böyle bütün iş hayatının müşiri haline gelecek ve bankerinden taksi şoförüne, fabikatöründen esnafına piyasayla yakından alâkalı her çalışan vatandaş durumu ve gelişme istikametini öğrenebilecektir.

20 Ekim, Türk mecmuacılığında bir devrin başlangıcı olacaktır. O gün AKİS her ailenin 1 numaralı ihtiyacı haline gelecektir.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Orta yol

Bitirdiğimiz hafta, Türk milletinin ve onun kadrosunu teşkil eden memleketin sağlam kuvvetlerinin nabzının nasıl atmakta olduğunu gösteren bir önemli hafta oldu. Hâdiselere serinkanlılıkla ve kendilerini hislerinden kurtararak bakmasını bilenler gördüler ki hangi taraftara gelirse gelsin, hangi konuda olursa olsun hiç bir aşırılık amme vicdanında tasvip görmemektedir ve hepsi infial uyandırmaktadır Belirli uçların kendi havalarına kapılarak koydukları teşhisler bu suretle hatalı çıktı ve Türk milletinin orta yol üzerinde, demokratik düzene sıkı sıkıya bağlanmış halde bulunduğu anlaşıldı.

Bir süredir dozunu gittikçe arttıran tahriklerin mukadder neticesi, bunu ta Kızılayın göbeğine çıkarmak deliliğinde bulunanların başında patlayan kabak oldu. Orada beliren tepkiyi bilhassa 15 Eylülden bu yana daha çok vatandaşın dilinin ucuna gelen "Yok, bu kadarı da olmaz!" sözüne bağlamak lazımdır. Irkçı bir ekalliyetin eline düşüp tehlikeli yollara sapmış A.P. nin ve bilhassa onun kongre hatipleriyle yayın organlarının davranışları bardağı taşırmıştır. Çevresine toplanan üçbuçuk adamı millet sanan ve üçbuçuk adamdan gördüğü desteği milletin kendisinden yana olduğu şeklinde tefsir eden ifratçılar ilk gösterişli sokak teşebbüslerinde Hanyayı Konyayı anlamışlardır.

Bu dersin verilmesinden içteniçe memnuniyet duyan geniş halk tabakalarının ve bilhassa memleketin sakin kuvvetlerinin, nümayişlere devam olunması karşısındaki tepkileri değişik olmuştur. Hele cana ve mala vaki tecavüzler hiç tasvip görmemiştir. Hadiseli haftanın bittiği şu sırada halk arasında dolasan söz "Canım, yapacağını yaptın. Şimdi, ne uzatıyorsun?" lafıdır ve bu hisse hak vermek güçtür.

Zira, fırtınalı bir devreden çıkan Türkiyenin ihtiyacının her türlü aşırılıktan uzak bir sükûnet olduğunda herkes müttefiktir. Bu sükûneti bozmak teşebbüsü kimden gelirse gelsin antipati toplamakta, teşebbüs sahipleri itibarlarını kaybetmektedirler. Türkiyenin orta yolu seçmiş bulunduğunda artık şüphe yoktur. Türkiye bu yol üzerinde kalacaktır. Orta yolun taraftarları hem kemiyet, nem keyfiyet bakımından uçlara nazaran o derece kuvvetlidirler ki bunun aksinin düşünülemeyeceği geride kalan hafta içinde bir defa daha anlaşılmıştır. Hele, aşırı uçların gerçek hedefi olan "iyiliğe yüz tutan iktisadi hayatı yeniden felce uğratma" biç gerçekleşmemiş, aksine, niyetleri açığa vurarak memleket için kurtuluş yolunu iş aleminin kendisine anlatmıştır.

Şimdi, bundan ders almak sırasıdır.

Atatürk ve gençler...
Emanet ve bekçisi

Ankara

Böylesi de olur, ya!

(Kapaktaki gösteriler)

Bitirdiğimiz haftanın sonunda cuma günü, Ankara Adliye binasının ikinci katındaki 2. Sorgu Hakimliği tabelasının altında bekliyen beş kişi, bundan üç dört gün evvel giriştikleri işin sonucunun böyle olacağını düşünselerdi belki de kendilerine söylenilenlerin bir tekini dahi dinlemez, ne kadar ısrar edilirse edilsin "adam sen de..." der geçer, yollarına giderlerdi. Ama hallerinden işçi olduğu anlaşılan bu beş kişi, kendilerine Remzi ağabeylerinin gelip te "Saat 5 de Yüksel Palasın önünde buluşalım. Çok büyük bir iş var" dediğinde "büyük iş"in bu tarz büyüyeceğini akıllarına getirmedikleri gibi, getirmelerine de imkânı olmıyan kişilerdi.

Hakikaten, geride bıraktığımız haftanın başında başkentin banliyösü sayılacak bir uzaklığa taşınan Keresteciler Sitesine Remzi Yıldız diye bilinen bîr adam aceleci adımlarla geldi ve oradaki hızarhanelerde çalışan bazı kimselere "Saat 5 de, Yüksel Palasın önünde" sinyalini verdi. Remzi Yıldız, eski bir D. P. li olarak biliniyordu. D.P. ye olan yakınlığı, parti teşkilatında zaman zaman aldığı vazifeler Keresteciler Sitesinde çalışanların - pek çoğu D. P. li kişilerdir- malumuydu. Yıldızın sinyali, salı akşamı Kızılay meydanında birşeyler olacağının delili

Haftanın İçinden

Çok tehlikeli bir oyun (II)

Metin TOKER

Bundan sâdece üç hafta evvel, 17 Eylül günü bu sütunlarda bir yazı çıktı. "Çok tehlikeli bir oyun" başlığını taşıyordu. A. P. nin bir belirli idareci takımının giriştiği hareketlerin getireceği derde dikkatleri çekiyor, ikazda bulunuyordu. Yassıadadaki hüküm gününün yıldönümü dolayısıyla reva görülen tecavüzler, yağdırılan hakaretler başlamıştı. Yok Menderesin duruşmasıymış, yok Eminsu mitingiymiş, yok Talât Aydemirmiş, yok Telefoncu Aytenmiş, yok Temellilermis, bir kaç yüz kişilik derleme topluluklarla, bir kaç kırtipil kalemle 27 Mayısın ve o ruhu taşıyan Hükümetin aleyhinde gösteri tertipleniyor, sonra bu "Bak, halk Menderese nasıl tutkun!", "Gördünüz mü, M. B. K. hakkında halk ne söylüyor?", "Halk ve Ordu İnönüye karşı", "Şehitlerimizin kanına giren serkeşlerin halk yüzüne tükürüyor" diye bundan faydalanılmaya kalkışılıyordu. Irkçıların elindeki yayın organları azıtıyor da azıtıyorlar ve A.P. nin bohçacı kadınları "Karşı İhtilâl" gününün geldiği haberini kalaklara fısıldıyorlardı. Yazıda, bu tertiplerin iyi netice verecek tertipler olmadığı belirtildikten sonra şöyle denilmekteydi :

"555 K'yı takip eden günlerde de bir takım azılı Demokratların köylerden özel vasıtalarla başkente getirildiği ve bunlarla kuvvet gösterisi plânları yapıldığı hatırlardadır... Ama o gün, sivil giyinmiş subaylarla unutulmaz Gazi Osman Paşa marşını ıslıkla söyleyen gençler kaldırımların üzerinde belirince, pabucun pahalı olduğunu gören bu derleme kuvvetler tabana kuvvet kaçmışlar, kaçınmayan bazıları ise hak ettikleri dersi kıyıda köşede almışlardır.. Bir gün Menderesin veya Zorlunun yahut Polatkanın duruşmasında kendilerini arenada sayanlar ve tertipli taşkınlık yapanlar duruşmayı değişik hislerle takibe gelmiş ek seriyet temsilcileri tarafından ömürleri boyunca unutmayacakları tarzda yola getirilirlerse, eğer Eğesel veya Telefonca Ayten gibi İhtilâlin talihsizliklerini istismara kalkışan derleme sokak kalabalıkları başka kuvvetlerin önüne katılıp sürülürse bundan kim zarar görür, oturup düşünmek lâzımdır... Unutmamak lâzımdır ki böyle hâdiselerin yerini ve zamanım bilenler A.P. teşkilâtının seyyar adam derleyicilerinden ibaret değildir. Bu teşkilâttın bin misli kuvvetinde çeşitli teşkilât da 555 K'yı takip eden günlerde Kızılayda dolaştırdığı grupları yeniden seferber edip ortaya çıkarabilir... Her tahrik, en kuvvetli kimseler tarafından dahi bir belirli ölçüde sineye çekilir. Ama sizin efendiliğiniz, sizin sorumluluk duygunuz iptidai bir zihniyet tarafından yılgınlık olarak alınır.

Bu yazının üzerinden üç hafta geçmeden sabır taşları çatladı.

Kızılayda başlayan hâdiselerin bitiş şeklini tasvip etmek imkânı yoktur. Hisleri alevli topluluklar can ve mal güvenliğini tehdit eder hal alınca, davranışların bütün asaleti ortadan kaybolmuş demektir. Kızılay'daki eli yaftalı çapulcu gruba ziyadesiyle hak edilmiş dersi verenler ne kadar haklı bulunmuşlarsa, bununla yetinmeyip gazete basanlar, parti taşlayanlar, adam hırpalayanlar o derece haksız, suçlu, kabahatli ve düşüncesiz görülmüşlerdir. Demokrasilerde sokak hareketlerinin yadırganacak tarafı yoktur. Mesele, medeni ölçüleri muhafaza edebilmektedir. Bu yapılmadığı içindir ki davranış, bütün makul kimselerin tenkidine maruz kalmıştır.

Ama bu, A, P. yi tehlikeli istikametlere itenlere ve onlardan çok o istikamete itilenlere ders olmazsa, eğer hâdiseye gene yanlış teşhis konulursa kafaların çok daha sert kayalara vurulmasının mukadder bulunduğu herkes tarafından bilinmelidir. Kızılayda bir anda beliren halk hiddeti, hiç bir tertibin yaratamayacağı bir havadır. Bunu, C.H.P. lilerin veya bir kaç gencin eseri saymak gözün önündeki merteği görmemektir. Memleketin sağlam kuvvetlerine hakim olan his, gerçekten budur. Her aşırılık gibi A. P. nin kongrelerinden ve A. P. nin yayın organlarından taşan hava subayından sade vatandaşına, üniversitelisinden memuruna, esnafından iş adamına, bir aşırı uca mensup olmayan herkesi derin surette rencide etmektedir, tedirgin bırakmaktadır. İşler nihayet iyiye doğru bir istikamet almışken, sular durulmak üzereyken yeniden ortalığı karıştıracağı mukadder marifetlere girişmenin halk arasında zerrece itibarı yoktur. Levhalı maskaraların levhalarını başlarında kıran bu ruh haletidir. Memleketin nabzının A. P. kongrelerinde ve A. P. nin yayın organlarında beliren şekilde atmadığını bilmek lâzımdır. Af temayülünü gerçek ölçüsü içinde mütalea etmek şarttır. 27 Mayıs ile 27 Mayıstan sonraki idareye yöneltilen tenkitleri biribirinden ayırmak zarureti vardır. Nihayet, Ordunun kimi ve neyi tuttuğu hususunda hayale kapılmamak gerektir. "Arkamızda bunlar var, arkamızda şunlar var" diye şuursuz zümreleri itenler, bir yeni ihtilalin kendilerinden yana bir ihtilâl olacağı havasını yayanlar bir başka tehlikeli oyunun içindedirler. Menderes, ihtilâl kampanalarını çalarak vatan sathını kol gezdiği günlerde bunu C.H. P. lilerde bir kaç "sınıfta çaka çaka başı dönmüş zibidi"nin tertibi sayıyor, kendisini her ayaklanma teşebbüsünü tükrükle boğacak kudrette görüyordu. D. P. yi felakete bu hatalı teşhis götürmüştür. A. P. yi felakete aynı tarz bir başka hatalı teşhis götürebilir. Memleketteki kuvvet muvazenesi, sandıkları muvazene değildir. Tahriklerin devamı, A. P. nin bugünkü sergüzeştçi ellerde bırakılması rejimi, ama ondan evvel kendilerini tarifsiz tehlikelerin içine atacaktır.

Bu ikazı lütfen, oturduğu dalı kesmekte olan adama yapılmış ikaz sayınız.

sayıldı. D.P. nin bindirilmiş kıtalar organizatörlerinden olsun Yıldızın bu defa A.P. hesabına çalıştığı anlaşıldı, ama doğrusu işin mahiyeti tam manasıyla kavranamadı.

Bunun dışında, Yıldızın arkasında gene kerestecilikle ilgili ensesi kalın bir A. P, linin' bulunduğu söylentisi semtte çalışanlar arasında yayıldı.

Yıldızın çağrısına Keresteciler Sitesinden gidenler arasında yakalanıp tesbit edilenler Hüseyin Hüsnü Dündar, Nazım Şeker, Nazım Kadıoğlu, Şükrü Uzun, Ramiz Özbıyık, Lûtfi Yıldırım adındaki vatandaşlar oldular.

Kervan yola çıkarken ne hikmetse Yıldız ortadan kayboldu. Söylenilen yapıldı ve Sıhhiyeden Kızılay istikametine doğru yürünmeğe başlandı.

Kalabalık olmasına kalabalık

Ellerinde dövizler taşıyarak yürüyen küçük grup önce, bu tarz yürüyüşlere kanıksamış olan başkentlilerden fazla alâka görmedi. Dönüp bakan az oldu. Dönüp bakanlar da, levhalarda ne yazılı olduğunu okumaya dahi üşendiler. Ama o saatte kalabalık olan Bulvarda meraklı da yok değildi. Bunlar, üzerlerinde İnönü ve Hükümet aleyhinde, bilhassa İnönüyle Kumandanların görüşmelerini tenkit eden ve Başbakanı istifaya davet eden yazılar bulunan levhalarla dolaşanları önce süzmeye başladılar, sonra etraflarına toplandılar.

Gençler subaylara sevgi gösteriyor
Asıl koalisyon iş başında

7-8 kişilik grup o akşam, Yüksel Palasın önünde, istenilen saatte bulundu. Remzi Yıldız da, randevusuna sadakat göstererek, geldi. Grubun taşıması için Yıldız tarafından hazırlanan veya hazırlatılan bir iki döviz de Yüksel Palasın önüne getirilmişti. Bunlar aceleyle tevsi edildi.

Kervan buradan sessiz sedasız yola çıktı. Yıldızın talimatına göre, bu dövizleri taşıyarak Sıhhiyeden Kızılaya doğru çıkılacak ve tam Kızılay meydanına gelindiği sırada küçük gruba binlerce kişi katılmış olacaktı.

Kalabalık, dövizcilerin hoşuna gitti. Yıldızın dediği çıkmıştı! İçlerinden biri, halkın kendilerinden yana olduğunu sanarak "İnönü istifa et!", "Açık rejim dedin, ne yaptın.", "İstifa.." diye bağırmağa başladı. Buna diğerleri de katıldılar. Dövizli komik gruptan naralar yükselmeye başlayınca ve bunların meşrebi belli olunca Bulvarın o saatteki halkını teşkil eden genç üniversiteliler, subaylar ve memurlar irkildiler. Zaten son tahrikler dolayısıyla burunlarından soluyorlar ve şirretlikler, şımarıklıklar, haksız ve yakışıksız tecavüzler karşısında kendilerini güç tutuyorlardı. Demek iş, Kızılay meydanına, Menderes iktidarının devrildiği yerlere eli sopalı adamlar çıkarmaya kadar varmıştı.

Dövizciler, karşılarında ilk defa bir haritacı yüzbaşı buldular. Yüzbaşı, naranın en koyusunu atan dövizcinin suratına iki tokat patlattı, elinden dövizini aldığı gibi paraladı. Bir iki subay ve bazı gençler daha dövizcilerin üzerlerine yürüdü.

Yıldızın adamları ne olduğunu şaşırdılar. Hani, herkes kendilerini alkışlayacak, hep beraber "İnönü istifa." diye bağırılacaktı ? Halbuki etraflarında sadece, kendilerine hiddetle ve nefretle bakan çehreler vardı. Buna rağmen yürümeye devam ettiler. Bu sırada Postanene geçilmiş, Kızılaya doğru ilerlenmişti. İtişmeyi görenlerin dikkati salakça yazılmış dövizlere takılınca kızgınlık daha da arttı. Dövizciler fena halde hırpalanmaya başladılar. Bir kaçı yere düş-

tü. Halk bir anda coşmuştu. 27 Mayısa karsı cephenin aylardır savurduğu hareketlerin, giriştiği tertiplerin vicdanlardaki infiali patlak verdi. Nümayişçilerin bayrakları ellerinden alındı, dövizleri parçalandı. Sonra birden ve hep bir ağızdan "Ya.. ya..ya..şa..şa..şa.. İsmet Paşa çok yaşa" diye batırılmaya başlandı. Ses bir anda koca Atatürk Bulvarını doldurdu. Çoluğu, çocuğu, genci, ihtiyarı, kadını, erkeği tıpkı İhtilal öncesi günlerinde olduğu gibi, gözleri hafifçe nemli, ta yüreğinden yaralı halde haykırıyordu: "Ya..ya..ya..Şa..şa..şa.. İsmet Paşa çok yaşa!"

Sanki, 1960'ın Mayıs ayı geri gelmişti. O zaman anlaşıldı ki, koparılan yaygaralar milleti derin surette rencide etmiştir. Setler yıkılınca, Kızılayda seller boşandı.

Sürpriz

Seller, önüne talihsiz dövizcileri katıp götürdü. Dövizciler, dövüle dövüle Millî Piyango idarehanasinin önüne kadar sürüldüler. Bu sırada dört hava albayı nümayişçileri halkın elinden alıp, Milli Piyangonun önü tamamen camla kaplı kişesinden içeri soktular. Sonra kapıyı tuttular ve kalabalığın içeri girmesine mani oldular. Halk, galeyan halinde bulunmasına rağmen üniformalı subayları sevgi dolu bir saygıyla dinledi. Dört albay, nümayişçileri linç edilmekten korumaya muvaffak oldular. "Ya..ya.. ya.. Şa.. şa..şa.. İsmet Paşa çok yaşa" seslerine "Ordu.. Ordu.. Çok yaşa.." sesleri eklendi. Bulvarda bir bayram havası esiyordu.

İşte, bir haftadan beri bütün memleketi şiddetle alâkalandıran hâdiselere yol açan tertibin hazırlanışı, gelişmesi ve ilk neticesi hakkında, suçlu görülerek tevkif edilen beş kişinin adalet mercilerine verdikleri ifadede anlattıkları bu oldu. Beş sanığın da ifadeleri arasında son derece küçük ayrılıkların dışında bir mübayenet yoktur. Her biri hâdiseyi aşağı yukarı aynı kelimeler ve cümlelerle anlatmaktadırlar. Ancak beş sanık da Remzi Yıldız hakkında fazla bir bilgi, verememektedir. Halen yakalanamamış olan Yıldızın atanmasına başlanmıştır. Yıldız hakkında gıyabi tevkif kararı kesilmiştir. İlk nümayişin hazırlayıcısının ele geçmesiyle gerçekler biraz daha aydınlanacaktır.

Hadise günü, Emniyet kuvvetlerinin muhafaza altına aldıkları onbir kişiden ilk partide dört tanesi suçsuz görüldü. Bunlar, tesadüfen olaya karıştıklarını ispat ettiklerinden bırakıldılar. Diğerlerinin sorgularına devam edildiği sıralarda, ortaya bir gerçek daha çıktı. Sanıklardan Şükrü Yıldız adında bir gencin, A.P. Genel İdare Kurulu üyesi ve Ankara milletvekili Ferhat Nuri Yıldırımın yeğeni olduğu anlaşıldı. A P. li idarecinin yeğeni verdiği ifadede olayla ilgili olmadığını, kardeşiyle birlikte oradan geçerken yere düşen bayrağı kaldırmak istediğini, bu yüzden üzerine çullanıldığını ve neye uğradığını şaşırdığını söyledi! O sırada sinemaya gittiğini belirten sanık, haftanın ortasında cuma günü serbest bırakıldı.

Ortaya çıkan isim

Otaya çıkan akrabalık olayı, A.P. yöneticisi Ferhat Nuri Yıldırımın birkaç gün ortadan kaybolmasına yol açtı. Ankara milletvekili sanki yer yarılmış da, yok olmuştu. Evinden, hiç ayrılmadığı A.P. Genel Merkezinden kendisini arıyanlar elleri boş döndüler. Yıldırım nihayet cuma günü ortaya gıktı. Kendisine akrabalık meselesiyle ilgili olarak sorulan sualleri gülerek karşılıyor ve:

"— Evet, Şükrü yeğenimdir. Ama bu, meseleyle benim ilgili olmam demek değildir. Kaldı ki, yetenimin benimle aynı siyasi kanaatte olduğu da iddia edilemez. Bir ailede A.P. lisi olur, C.H.P. lisi olur, Y.T.P. lisi olur. Nasıl Galatasaraylı, Beşiktaşlı olunuyorsa, böyle de olunabilir.." diyordu..

A.P. Genel İdare Kurulu üyesi tertiple ilgisini böylece çürüttükten ve bunun ne kendisiyle, ne de A.P. ile belirli bir bağlılığı bulunmadığını ortaya çıkardıktan sonra daha da nefis bir gerekçe ileri sürmektedir.

"— Ben A.P. Genel İdare Kurulu üyesiyim. Ankara milletvekiliyim ve partinin kurucularındanım. Alelade bir insan değilim! Nasıl olur da yeğenimi böyle bir işe memur ederim? Bunun mantıkla alâkası yok. Benim için D.P. de iyi bir teşkilatçı olduğumu ve bu kabul işleri iyi becerdiğimi söyliyenler çıkmış. Yanılıyorlar. DP. içinde ben sadece bazı idari işlerle meşgul olurdum.."

Yıldırımın gerekçesinin ikinci kısmı, hadiseyle ilgili olmamakla beraber doğrudur. D. P. nin Ankara İl muhasip üyeliğinden yıllar yılı bir adım ileri atamamış bulunduğu kendisini tanıyanlarca bilinmekte ve bu vazifesi sırasında sadece V.C. için gerekli finansman işlerinde büyük başarı sağladığı saklanmamaktadır.

Hadiseler aydınlanıyor

Hadiselerini, Emniyetçe yapılan tahkikatı fazla bir netice vermedi. Nümayişler sırasında pasif davranışlarıyla dikkati çeken polis, tahkikatı şurasında da ataletinden kurtulamadı ve Adalete ciddi deliller veremedi. Alınan ifadelerin bir kısmında "Oradan geçiyordum. Yerde bir döviz vardı. Merak saikiyle eğilip aldım. Bu sırada üzerime çullandılar. Sonrasını bilmiyorum" arzın-

Durmasını Bilmenin Fazileti

Türk milleti, Gençliğine muhtaç bir millettir. Gençlik, istikbalin teminatı olduğu için değil. Türkiyede Gençlik halin de teminatıdır. İç ve dış güvenliğimizi korumak hasıl Türk Silâhlı Kuvvetlerinin aslî göreviyse devrimlerimizin, cumhuriyet rejimimizin ve demokratik düzenimizin bekçisi Türk Gençliğidir. Atatürkün, eserini Türk Gençliğine emanet etmiş bulunması boşuna değildir. Millet, erişmesi gereken seviyeye Gençlik tarafından elinden tutulmak suretiyle yükseltilecektir. Yüzünü birden batıya dönmüş, cehaleti yenmek için savaşa girişmiş bir topluluk için başka yol yoktur.

Bundan dolayıdır ki Gençliğin, bu mukaddes vazifeyi her gerektiği an yapabilecek kuvvet ve kudrette kalması, yıpranmaması, yara almaması, engin prestijini yitirmemesi milli menfaatimizin icabıdır. Sistemimizin temelidir. Tesirli sesler, icap ettiğinde yükselen seslerdir. Korkulan yumruklar, mecbur kalındığında kaldırılan yumruklardır. Düzenleyici müdahaleler, hayati günlerde kendini betti eden müdahalelerdir. Böyle anlarda sokağa fırlayanlar sokakta kalırlarsa, en asil davranışları dejenere ederlerse, bir silâhı oyuncak haline getirirlerse, kısacası "Eeee!" dedirtirlerse muhtaç olduğumuz zaman o desteği ararız, ama bulamayız.

Bundan ise kimler faydalanır, Türk Gençliği bunu mükemmelen görebilecek olgunluktadır.

da klasik cümlelerden başka bir şeye rastlanmadı. Bu yüzden "delil kifayetsizliği" bazı sanıkların serbest bırakılmasına yol açtı. Fakat hadisenin üzerine eğilen ve işin içyüzünü araştıran, Emniyet teşkilâtından ibaret kalmadı. Başka imkânlarla yapılan tahkikat, çok alâka çekici neticeler verdi.

Tesbit edilen, bir takım A.P. lilerin salı akşamı Atatürk Bulvarının kalabalık olduğu saatlerde bir kuvvet gösterisi tertibine karar vermiş olduklarıdır. Bunlar toptan af isteyecekler, Hükümeti istifaya davet edecekler, Mecliste başlayacak af müzakerelerinin havasını sokakta yapacaklardı. 30 milyon insanın kendileriyle birlik olduğu ve bu otuz milyonun nabzının "af.. af.." diye attığı hususunda Genel Başkanlarının mukni sözleri -Türkiyenin nüfusu 28 milyon civarındadır- A.P. nin pek çok tertipçisine böyle bir gösterinin basarı kazanacağı inancını vermiştir. Derleme gruplar, ellerine verilen dövizlerle halkın arasına salıverilince bunların destekleneceği, hareketin çığ gibi büyüyeceği sanılmıştır.

Ancak, gösteri saatinden evvel A.P. li tertipçiler ayrılmışlardır. Bir oyuna geldiklerini anlamışlar ve tertipten vazgeçmişlerdir. Bu, hazırlanan kuvvetlere haber verilmiş, randevuya gelmemeleri istenmiştir. A.P. teşkilâtının salıdan Önce pek faal bulunduğu gözden kaçmamıştır. Randevuya gelenler, tehirden haberdar olamayanlardır. Bunlar, planın kendi üzerlerine düşen kısmını tatbike geçmişler, bilinen neticeyi almışlardır.

Tahkikat zincirinin ilk halkası, budur.

Suyun altı

Tahkikatı yapanlar, A.P. lilerin bu cüreti sadece Genel Başkanlarının mukni sözlerinden aldıklarından şüphe edip te işi biraz ileri götürdüklerinde yeni ve daha önemli bir halkayla karşıkarşıya geldiler. A.P. liler kendi içlerinden ve kendilerinin haricinde bir grup tarafından oldukça usun süredir memleketin sağlam kuvvetlerinin artık İnönüyü ve hükümetini tutmadığı, bir hareket olduğu takdirde müdahale etmeyecekleri, hatta A.P. yi pek âlâ destekleyecekleri yolunda telkin altında tutulmaktadırlar. Bu telkinleri yapanların başında "Ordudaki arkadaşlarımla görüştüm. Hava, hiç bildiğiniz gibi değil" girizgâhıyla lafa başlayan ve en hayali haberleri en ciddi eda içinde veren bazı Eminsular ile bazı 22 Şubatçılar vardır. Bunların haberleri bilhassa Yeni İstanbulda ve daha küçük yayın organlarında Ordunun da İnönüye karşı olduğu şeklinde değerlendirilmektedir. Yeni İstanbulun ilk Koalisyonun yıkılmasına yol açan af anlaşmazlıkları sırasında ta Genel Kurmay Başkanını ve Kuvvet Kumandanlarını bile "aman af olsun diye bayılıyorlar" havası içinde gösterdiği, A.P. nin buna güvenerek oyun oynadığı, sonra da güvenilen dağlara kar yağdığı unutulmamıştır. Yeni İstanbul, o akşam A.P. ve af aleyhinde başlayıp gelişen gösteriler sonunda bürosu tahrip olunduğunda "bazı 22 Şubatçı genç subaylar"ın gazeteye geldiklerini ve geçmiş olsun dediklerini yazdı. A.P. ye bu çeşit telkinlerde bulunanlar arasında 14'lerin bilhassa Türkeş grubu mensupları da bulunmaktadır. Nihayet, hiç bir eski M.B.K. üyesinin bu tarakta besi olmadığı hususunda eli ateşe sokmak imkânı yoktur. Hükümetin devrilmesini rejimin değişmesinin ilk baş şartı sayan o uçun nazarında A.P. kestaneleri ateşten çekecek kedidir, '.

Emniyet ve nümayişçiler
Kel başa şimşir tarak

Hadiseler, bu oyunun semere verdiğini göstermiştir.

Ankara İtfaiyesi
Ölçü kaçınca

Kızılay bu!

Tertipçileri saat 17'de Atatürk Bulvarı üzerinde gösteri yapmaya itenler kurnaz bir komiteci zekâsıyla hareket etmişlerdir. Saat 17'de Atatürk Bulvarı, bir başından ötekine Atatürkçü, 27 Mayısçı, demokratik düsen taraftarı İnönücülerle doludur. Bunların aleyhindeki dövizlerin belirmesinin kendiliğinden bir halk hareketini doğuracağını teşvikçiler görmüşlerdir. Nitekim, böyle olmuştur. Ancak bu çeşit hadiselerin bir kere başlayınca nerede duracağı hiç bilinmediğinden esef verici tahrip ve tecavüz vakaları da önlenememiştir. Hadiselerin gelişmesinde, yüreği çoktandır yaralı C.H.P. lilerin de rol oynadıklarını söylememek imkansızdır. Nitekim bu hareketin C.H.P. tarafından resmen reddedildiği halde çok C.H.P. li "İ-

yi oldu. Akılları başlarına gelir. Bakalım bu memleket sahipsizmiymiş.." diye içten içe sevindi.

A.P.yi ilk bahaneye fırsat yaratmak için itenler, ilk günden sonraki nümayişlerde gençleri ileri ittiler. Bunda başlıca yardımcıları, gene A.P. organı gazetelerin tahrikçi yayında devamları oldu. Gaye, arzulamadıkları halde İnönü ve Hükümet lehinde devam eden gösterileri af aleyhine çevirmekti. Nitekim bunda hiç muvaffak olamadılar değil. Ama uyanık gençler A.P. liler gibi olmadıklarından, teşvikçilerin burnuna gülmekte geç kalmadılar. Gösteriler güçlerinden ve itibarlarından kaybederek haftanın sonuna kadar sürüklendi, orada söndü.

Siyasi plan

Tertibin siyasi planda beliren manzarası şudur: Dört senelik ceza indirmesi şeklinde bir af, Hükümetin temelini teşkil eden protokolde mevcuttur. Hükümet, bunu 29 Ekime kadar gerçekleştireceğini taahhüt etmiştir. Herkes mükemmelen bilmektedir ki İsmet İnönü ne derse onu yapan adamdır. İnönünün bu partilerce, Meclisce ve nihayet milletçe kabul edilmiş affı gösteriler oluyor diye yapmamaya kalkışması düşünülemez bile.. Böyle bir durum memlekette yaratılırsa İnönü şüphesiz istifa edecektir. İnönü, Meclis protokolün hudutlarını bir milimetre geçtiği takdirde de emaneti teslim edecektir. Zira "4 sene" gelişigüzel bir müddet olarak değil, başı görüşlerin icabı olarak tesbit edilmiştir.

Hükümet düşünce ne olacaktır? C.H.P. nin beraber kabine kuracağı bir teşekkül kalmayacaktır. Millî Koalisyon denilen Ur ucubeyi CHP. nin asla destekleyemeyeceği bilinmektedir. C.H.P. dışında bir koalisyonun kabul edilmeyeceği açıktır. Demek ki Parlamento içinden bir hükümet çıkmayacaktır. Bu ya Anayasanın değiştirilmesine, ya Parlamentonun feshedilmesine, ya da akl-ı evvel Sıtkı Ulayın meşhur formülüne yol açacaktır ki bunların hepsi demokratik düzenin sonu, komünistlerin beklediği devrin ise başı olacaktır.

Gayeleri bu olanlar için söylenecek bir söz yoktur. Nitekim, yelkenleri kuzey rüzgarlarıyla şişen bütün şahıslar, teşekküller ve organlar tekneyi o kayalara çarptırmak için var güçleriyle çalışmaktadırlar. Bu çalışmalarında geniş maddi yardımlar gördükleri de ilgililerce tesbit edilmiştir. Ama iyiniyet sahibi olup ta durumun böyle düzeleceği inancı içinde oyunlar oynayanlar sadece kendi felaketlerini hazırlamaktadırlar.

Her halde İnönü, memleketin menfaatinin ne okluğu hususundaki görüşünü değiştirmek niyetinde olmadığını haftanın sonundaki gün yapılan Kabine toplantısında belli etti. Af konusunda protokolden fazla bir şeyler vermenin kendi partilerinin lehinde olacağını söyleyen bazı koalisyon arkadaşlarına "Hey yarabbi!" der gibi baktı. Şimdi affın zamanı olmadığını bildiren kendi partisinden kabine dışı arkadaşlarına da "Bunun manası no olur, biliyor musunuz?" dedi. Sonra da, pazar akşamı radyoyla millete hitap etmeye karar verdi.

Opera-komik kısmı

Hadiselerdeki bu karışıklık, haftanın sonunda bazı opera-komik vakalarına yol açtı. Bir gece, evlere "Milli Devrim Ordusu" imzasını taşıyan ve Çeka üslubuyla yazılmış beyannameler atıldı. Bu imzayla daha önce de, eski Demokratlar pek azıttıklarında gizli beyannameler yayınlanmıştı. Bir otomobil bunları kapı kapı dolaştırdı, sonra sırra kadem bastı. Emniyet kuvvetlerinin aciz içinde bulunması ve bütün hayatiyetlerini kaybetmiş olması marifeti yapanların hemen yakalanmasını önledi. Ertesi gün, iş telefonlara döküldü. Gazetelerin zaman zaman telefonları çaldı, çeşitli sesler yok "Milli Devrim Ordusu", yok "Kuvayı Milliye" adı altında birbirlerine tehditler yağdırdılar ve bunların gazetelerde yayınlanmasını istediler. Böylece, mahallelerde türeyen "Beş Parmak Çetesi", "Kara Pençe Çetesi" gibi teşekküller daha büyük insanlar tarafından oyunlar haline getirildiler. Kayıp Aylaya ait ihbarlar yerini tehditlere bıraktı.

Bu karışık ortamda ne yaptığını bilerek çalışan ve herkesi birbirine katan, aldıkları direktifleri harfiyen yerine getirenlerin sadece ko-

Kulağa Küpe

Parti disiplini!

Bir adam bir yerde konuştu. Konuşan adam İnönü, konuştuğu yer Senato. Konuşmanın Zaferdeki başlığı: "İnönü tertipli nümayişler ve çirkin tecavüz hareketlerime taviz verim yor!" Konuşmanın Öncüdeki başlığı: "İnönü gene gençlere çattı!"

Allah Allah, bir adam aynı yerde aynı zamanda iki konuşma mı yaptı? Yoo, İki konuşma yok, iki parti politikası var. İki organ, elbette ki hadiselerin iki partinin "resmi görüş"üne göre verecek.. O çeşit partilerde, "parti görüşü"nün dışına çıkanları maazallah kıtır kıtır keserler, fırınlarda yakarla..

Zaferin partisi, ırkçı ekalliyet eline düşmüş A.P. tabii. Öncününkine gelince. Canım, onu bilmeyen mi kaldı?

Atatürk Bulvarının Gençleri

Kürkçü dükkânı

münistler olduğu ise herkes tarafından görüldü.

Netice

Hafta biterken tozkoparan fırtına sükûnet bulmuşa benziyordu. Ama kalkan tozdan gözgözü görmez haldedir. Eldeki tek zincir, Kızılay hadiselerinin halka halka sağladığı zincirdir. Bu netice, çok kimsenin gözünü açacak ve tertiplerin' aslında rejime müteveccih okluğunu gösterecektir. Şimdi, A.P. den beklenen tahriklere derhal son vermek ve partala başına mutlaka felâket getirecek idareci unsurlardan temizlenmektir. Buna mukabil 27 Mayısçı iyi niyetli kuvvetler sinirlerini sağlam tutmak ve itibarlarını yitirmemek zorundadırlar. Partilerin bir araya gelerek beyanname yayınlamaları ve rejimi müştereken koruyacaklarını bildirmeleri bir temayül olarak haftanın sonunda başkentte taraftar toplamaya başladı. Ama bu

Ferhat Nuri Yıldırım
Okkanın altında

tarz "Yuvarlak Masa", "Dört Köşe Masa" toplantıları dejenere edilmiş ve taahhütler bilhassa A.P. ile Osman Bölükbaşının elinde millet için hiç bir şey ifade etmez hale gelmiştir. Durumu süratle düzeltecek olan, bezirganların eline düşmüş ve biraz kazanç için her şeyi yapabilecek, memleketi satabilecek tiplerin çıkarttıkları yayın organlarının yaşamalarına mani olacak tedbirleri bulmaktır. Zira o fesat kazanları kaynadığı müddetçe doğan infialler tepkilerini mutlaka gösterecektir.

A. P.

Köprüden geçinceye kadar..

Vakit gece yarısını geçmiş, yorgun ve şaşkın insanlar henüz bir karara varamamışlardı. Sayıları kırkın üzerindeydi. Her kafadan bir ses çıkıyor, herkes bir şeyler söylüyordu. Söylenenlerin içinde en fazla kullanılan kelimeler "Ben ne dediydim", "Ben sana demedim miydi", "Bu işin

Sebep talihsizlik olabilir ama...

İçişleri Bakanı Sahir Kurutluoğlu için Hükümetteki yerini bırakmak zamanı gelmiş bulunuyor. Kurutluoğlunun vakit geçirmeden çekilmesi sadece kendi siyasî hayatı için iyi olmayacak, aynı zamanda Hükümeti de ferahlatacaktır. Bu değişiklikler, buharın fazla sıkıştırdığı devrelerde başvurulan supaplardır ve supapların basiretli kullanılması lâzımdır. İçişleri Bakanının ziyadesiyle yıpranmış olduğunu görmemek imkânı yoktur.

Devlet adamlarının hayatında her şey başarıları veya başarısızlıklan ile ayarlanmamaktadır. Bir takım talihsizlikler çok politikacının başını yediği gibi bazen şans da başka politikacıları ileriye doğru itmiştir. Sahir Kurutluoğlu için, ne şahsı ve ne de icraatı bakımından elle tutulur bir kusur söylenmek imkânı yoktur. Ama, öyle hâdiseler birbiri peşine gelmiştir ki bunların yükünden kurtulması kabil olmamıştır. Bir tek Koçero bir İçişleri Bakanına, hele bu telsiz ve helikopter devrinde felâket getirmeye yeterken şehir içindeki, güpegündüz, adeta herkesin gözü önünde ırza geçme vakaları buna tuz biber ekmiş, Akşemseddinoğlunun firarı tarifsiz vehamette yara vermiş, Bakanın bunu hatalı tefsir farzı fiyaskoyla neticelenmiş, nihayet cana ve mala tecavüz hadiseleri karşısında kayıtsızlıklarının fotoğrafları en yüksek tirajlı gazetelerde yayınlanan emniyet kuvvetlerinin sorumluluğu gene Kurutluoğlunun omuzlarına yüklenmiştir. Bu durumda yapılması lâzım gelen şey "İstifam bir çareyse, istifa edeyim" demek değil, talihsizliklerden dolayı da olsa taşınamayacak ha-

Sahir Kurutluoğlu
Kader bu kadarmış

le gelen emaneti götürüp teslim etmektir. Böyle bir davranış karşısında ise Başbakana düşen, şahsına karşı duyduğu bütün sevgi ve yakınlığa rağmen Kurutluoğlunun istifasını kabuldür. Daha doğrusu, "rağmen" değil, "dolayı". Tıpkı Süveyş Meselesinden Sonra Eden'in istifasını kabul eden İngiltere hükümdarı gibi..

Sahir Kurutluoğlunun yerinde bir başkası olsaydı, başka bir şey mi yapabilirdi? Muhtemeldir ki, hayır. Ama bu, onun istifası sebebi olurdu. Bugünkü İçişleri Bakanının yerini muhafaza etmesi sebebi değil. Yer boşaldığında Başbakandan beklenen Sahir Kurutluoğlu kadar güven verici ama ondan daha enerjik, süratli karar verme ve bunu süratli tatbik etme kabiliyetine sahip, şüphesiz ki onun derecesinde sevimli değil fakat çevresine hakim olabilecek sertlikte kaşlarını çatmasını da bilen otoriter bir İçişleri Bakanını memleketin elden geçmeye ziyadesiyle muhtaç emniyet kuvvetlerinin başına getirmektir. Asayişsizliği ve tehlikeli genişlik alan otorite buhranını önlemenin tek çaresi budur.

Demokrasilerde İçişleri Bakanları kadife eldivenlidirler. Ama o eldiven içinde demirden bir el bulunur. İsmet İnönü bu iki şartı nefsinde birleştiren adamı aramak ve bulmak zorundadır.

sonu budur" sözleriydi.

Toplantının yapıldığı oda, Meclisin ikinci katındaki A.P. nin Grup İdare Kuruluna tahsis edilmiş, küçük salondu. A.P. Meclis Grubu üyelerinin tamamının o saatlerde bulunmasına imkân olmadığından salon gelebilenleri almış, fazlaca da izdiham olmamıştı.

Görüşmelerin şiddetli hatibi, eski Devlet Bakanı Nihat Su oldu. Su, müfrit A P. filerin gözlerinin içine baka baka:

"— Şimdi ektiklerinizi biçiyorsunuz. Gelin, işin içinden sıyrılın. Biz size bazı hadiseleri naklederken bizimle adeta alay ettiniz. Bizleri küçümsediniz. Haydi buyrun, pirincin taşını ayıklayın" dedi.

Müfrit sayılan, bir zamanlar ortalığı velveleye veren, demediğini komıyanlar seslerini çıkarmadılar. Bu belki de olayların hızına kendilerini alıştırmadıklarından veya henüz durumun muhasebesini kendi kendilerine yapacak kadar toparlanamadıklarındandı.

A.P. Genel Grup İdare Kurulunun salonunda toplanan kırkı askın milletvekili ve senatör bir teviye buna benzer sözlerle münakaşa ettikten ve Grup İdare Kurulunu adamakıllı tartaklayıp rahatladıktan sonra kendilerine geldiler. A.P. nin mutedil kanadını teşkil eden milletvekilleri, partinin görüşünü Meclis kürsüsünden belirtmeyi ve A.P. nin tutumunu açıklamayı, böylece umumi efkâr önünde düştükleri müşkül mevkiden kurtulmayı teklif ettiler. Nümayişler sonunda kendi merkezleri, kendi yayın organları tahrib edilmişti. Ama bunun sorumluluğunun, hiç olmazsa sebebiyet verme kusurunun kendilerinde bulunduğunu görüyorlar,, umumi efkârın da aynı inanç içinde olduğunu hissediyorlardı.

Teklif kabul edildi.

Tazıya tut

Ancak, A.P. Grubunun fikrini kim kürsüden ifade edecekti?. A.P. Grubunun Başkanı pek şöhretli Saadettin Bilgiçtir. Yardımcıları ise ondan hiç aşağı kalmayan Cihat Bilgehan ile Ferruh Bozbeylidir. Bunların ilk ikisi kırgız beglerinin ideal arkadaşıdırlar, üçüncüsü ise ifrat kanadının bir başka temsilcisidir. Toplantıda bulunanlar bu tipler A.P. adına kürsüye çıktılar mı, bir çuval incirin berbat olacağını ve kaş yapayım derken gözün çıkarılacağını kolaylıkla farkettiler. Buna rağmen, toplantıya alelacele gelmiş bulunan Gökhan Evliyaoğlu ile takımı Bozbeylinin üzerinde durdu. Mutediller, zaten başlarına bu işleri açtığından

Muhittin Güven
Ortada bir adam

dolayı kızgın bulundukları meşrebi belli delikanlıyı hiddetle terslediler. Daha yetmemiş miydi?,Grup sözcüsü olarak, 1. Koalisyonun başarılı İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğluyu teklif ettiler. Topaloğlu toplantıdaki konuşmasında "İnönüyü yalnız bırakmamak lâzım. Etrafında toplanılır ve meselelere medeni şekilde parmak basılırsa kendisiyle anlaşmamanın imkânı yoktur. Bu hususa dikkat etmek lâzımdır. Partinin idarasinde yanlışlıkların devamı, hâdiseleri daha vahim hale getirebilir" demişti. Bu sözleri, müfritlerce dahi "İnönist!", "Partiye ihanet ediyorsun!" naralarıyla değil, tasviple karşılanmıştı. Ama bu, oyunlarına devam azmindeki ırkçıları pirelendirdi. Sözcünün demokratik usulle seçilmesini teklif ettiler.

Topaloğlu, büyük ekseriyetle seçildi.

Ancak 1. Koalisyonun İçişleri Bakanı itizar beyan etti. Tansiyonu çok yüksekti. Heyecana gelemiyordu. Ufak bir hareket hayatını tehlikeye düşürebilirdi. Eh, kürsüden A. P. adına bu sırada yapılacak konuşma da az heyecanlı bir iş değildi

Bu defa mutedil milletvekilleri Muhittin Güvene yöneldiler. Güven sözcülüğü yapacağını, ama bir şartı okluğunu söyledi. Daha evvel Grup İdare Kurulunun hazırladığı bir metne sadık kalmak gibi mecburiyeti üzerinden atması gerekliydi. Zira Saadettin Bilgicin başkanlık ettiği Grup İdare Kurulu bu toplantıdan evvel bir araya gelmiş ve bir metin hazırlamıştı. Sözcünün bunu okumasını istiyorlardı. A.P. li milletvekillerinin büyük bir çoğunluğu Güvenin istediğini tereddüdsüz kabul etti. Grup İdare Heyeti de bundan sonra tek kelime söylemedi ve Senatoda İhsan Sabri Çağlayangilin, Millet Meclisinde ise Güvenin sözcülük yapması kabul edildi.

Güven ve Çağlayangil, mutedil birer konuşma yaptılar. Zaten İnönü de Hükümet için Muhalefetin korunmasının şeref meselesi okluğunu söyleyince mesele Meclislerde tatlıya bağlandı.

Tavşana kaç

Ancak, A.P.nin başına en sonda bir büyük felâket getirecekleri muhakkak "taktisyenler", böyle her hâdisede olduğu gibi alaturka hesaplara girişmekten geri kalmalılar. İnönü vardı ya.. İnönü, rejimi korumaya yüzde yüz azimli olduğundan, kendilerini de korumak zorundaydı. O bakımdan, parti olarak öyle fazla eğilip bükülmeye lüzum yoktu. Kendi taraftarlarının karşısına, gene pek âlâ kahramanlık şarkılarıyla çıkabilirler, çalım satabilirler, üst perdeden konuşabilirdi. Organlarında yayınlarına devam edeceklerini cakayla ilan edeceklerdi. Ne gam! Müşkil mevkide İnönü kalacaktı.

Tıpkı 23 Ekimden sonra olduğu gibi, tıpkı 22 Şubattan sonra olduğu gibi A.P. nin bu "taktisyenler"! İnönünün demokratik düzeni yaşatma çabasının gölgesinde istikbale ait yatırımlar için partilerinin idarecilerini teşvik ettiler ve bunda başarı da kazandılar.

Tehlikeyi bu sefer görüp ayrılan bir, İhsan Köknel oldu. A.P. nin Ankara milletvekili istifasını verdi. Buna mukabil mutediller, bütün o eski hadiselerde olduğu gibi, kendilerini dehşete veren tehlikenin bu sefer de geçtiği hayali içinde hareketsizliklerini devam ettirdiler, partilerinde bir iyi niyet cephesi kurup bela kumkumalarım temizlemeyi göze alamadılar. Irkçı ekalliyet ise, yapılanları sadece ve sadece komünist tahrikine ve C.H.P. nin teşvikine bağlamak suretiyle ateşin üzerine benzin dökmekten çekinmedi.

Pala Paşa denilen talihsizlik

Tabii, bütün bu gelişmede 1 numaralı rolü A.P. gibi muhataralı bir partinin başında bir kukladan fazla

hüviyet sahibi olmaksızın oturan ve iplerini her önüne gelene, şartlara göre teslim eden Ragıp Gümüşpalanın hiç bir lider vasfına sahip bulunmaması oynadı. Hâdiselerin başlaması üzerine Ankaradan Genel Başkana telgraf çekildi. Pala Paşa, millet sandığı üçbuçuk adamın alkışına doyamadığından turnesini kesmedi. Durum vehamet kesbedip te yeniden başkente davet olununca döndü ve Genel İdare Kurulunun tensibiyle İnönüye gitti. Giderken de yanında bir kalabalık kafile götürdü. Konuşma gösterdi ki, Pala Paşanın dünyadan haberi yoktur ve olanlardan hiç bir şey anlamamıştır. Başbakana ondan şikâyet etti, bundan şikâyet etti. Kongrelerde ne vatani, milli, hamasi laflar

Gökhan Evliyaoğlu
Baş belası

ettiğini, halbuki "karşı taraf gazeteleri"nin bunlardan hiç bahsetmeyin sadece affı ileri sürdüklerini söyler di. -Galiba, kendi gazetelerinin manşetlerini görmemektedir-. Sonra, durumun ciddiyetiyle zerrece alâkalı olmayan, ama kendi çapını pek güzel belli eden taleplerde bulundu. Efendim A. P. nin indirilen tabelası törenle yerine asılacak, İnönü ve Hükümet üyeleri de bu törende hazır bulunacaklardı. Galiba Pala Paşa, Başbakanı Muammer Çayuşoğlu sanmaktaydı.

Başbakan A. P. Genel Bakanından bütün bunları bırakmasını, Muhalefetin korunabilmesi için kendisine yardımcı olmasını, tahriklerden sakınmalarını, kütleleri karşı karsıya getirecek davranışlara yol açmamasını söyledi ve bir nebze, hareketlerin manasını anlatmaya çalıştı. Tehdit edilenin doğrudan doğruya rejim olduğunu bildirdi. İşi zorlaştırmada A.P. nin hiç bir menfaati bulunmadığım hatırlattı.

Kafile, memleketteki kuvvet dengesi ni hiç anlamamakta berdevam halde Başbakanlıktan ayrıldı.

Tevetoğlunun tefsirleri

Partinin Genel İdare Kurulu, o gün öğleden sonra toplandı. Yeniden bir yol çizdi. Bu çizgide Irkçı Ekalliyetin talihsiz A.P. idarecilerine gene galebe çaldığını görmemek elde değildir. Genel İdare Kurulunda Tevetoğlu ve arkadaşları, Gümüşpala ile hempası sandıklan birkaç kişinin ağzından girip burnundan çıktılar. Tevetoğlunun komünistlerin faaliyetleri hakkındaki akademik nutku emekli Generali fazlasıyla alâkadar etti ve nümayişlerin komünistler tarafından tertiplendiğini, hele meşhur beyannameden sonra artık bunda tereddüd edilecek bir nokta kalmadığı kanısına varmasına sebep oldu. Zira Tevetoğlu yaptığı konuşmada olaylarda bolşevik metodlarının kullanıldığını söylemiş ve bu konuda misaller vermişti.

A. P. Genel İdare Kurulunun genel olarak politikasını tayin şekli şöyle oldu: Evvelâ mutedil hareket

"Burası İngiltere değil, birader!,,

İngiltere, Demokrasinin beşiği. Hürriyetlerin her türlüsünün caiz olduğu memleket 'Hyde Park'a git, istediğine söv. İsadan Kraliçeye, kime küfredersen et, polis sadece seni korumak maksadıyla müdahale eder. Hiç kimse sesini çıkarmaz." Parlamentarizmin asarlardır hüküm sürdüğü belde.

İngilterede naziler geçenlerde, bir avuç adam halinde, kollarında gamalı haçlarla sokağa dökülüp gösteriye kalkışınca halktan bir araba dayak yediler. O İngilterede, Demokrasinin beşiğinde, Hürriyetlerin her türlüsünün caiz olduğu memlekette, Parlamentarizmin asırlardır hüküm sürdüğü beldede, Tabii, ingiliz polisinin gözü önünde...

Acemiliğimizden, Demokrasi konusunda bir garip kompleks içindeyiz. En küçük hâdisede, ümitsizlik içinde feryat ediyoruz: "Birader, biz kimt Demokrasi kim? İngiltere mi burası?" Hayır, İngiltere değil. Ama şu bakımdan değil: Bizde olanlar İngilterede olunca kimsenin kılı kıpırdamıyor! Bilir misiniz ki Avam Kamarasında İktidar ile Muhalefetin oturduğu yerler arasındaki mesafenin ölçüsü kılıç uzunluğudur? İktidar ile Muhalefet Avam Kamarasında iki kılıç boya mesafede oturmaktadır. İngiliz parlamentarizmi böyle kurulmuştur.

Dünyanın en çok kavgaya, döğüşe, küfüre ve patırdıya sahne olan parlamentosu Türk parlamentosu olmaktan çok uzaktır. Bizim Meclisimizden önce bu şerefe sahip dünya kadar parlamento vardır: Fransızından İtalyanına, yunanından japonuna.. Demokrasinin, mükemmel yağlanmış bir mekanizma gibi işlediği bir tek memleket dünyada yoktur. Bizde çıt çıktı mı bütün ümitler sönüyor, karamsarlık yüreklere doluyor, rejim aleyhtarlarının telkinleri mesafe alıyor. Acemilik, işte asıl bunlar.. İngilterede bir takım soytarılar nazizm propagandasını yollara dökmeye kalkışınca hırpalanmıyorlar mı? Parisin L'Humanite gazetesi tahrik ve tecavüzü tahammülün dışına çıkarınca, Komünist Partisi çok azıtınca galeyana gelenlerin hücumuna uğrayıp zarar görmüyor mu?

Bunlar elbette ki iyi şeyler değil.. Ama burada da değil, orada da Orada nasıl bundan dolayı "Haydi, Demokrasiye paydos diyelim" denilmiyorsa burada da başka telkinlere kulak vermek caiz olamaz. Böyle söylediniz mi "Canım, onların tuzu kuru, Bizimki öyle mi? Bizim bin tane meselemiz var" denilir. İngiltere veya Fransanın tuzunun bugün kuru olup olmadığını bir tarafa bırakınız. Ama, oralarda rejim tuzların pek mi kuru bulunduğu zamanlarda yerleşmiştir?

Demokrasiyi iyi işletmek başka şeydir, iyi işlemiyor diye denizdeki yılana sarılmak bir başka şeydir. Hep hatırda tutulması gereken şudur: Demokrasi belki iyi işlemiyor ama, her halde Mehmet Ali Yoldaşla Gökhan Begin dünyalarından daha mesut bir dünyayı bize sağlıyor!

edilecektir. Sonra, yurt çapında mitinglerle protestolara girişilecektir. Eğer bununla da yetinilmez, olaylara mani olunulmazsa toplu halde Meclisten çekilinecektir!

Bilinmeyen. Meclisten çekilenlerin arkalarında kaç kişiyi bulacaklarıdır.

Çankaya ziyareti

Pala Paşa, cemaatini toplayarak ertesi gün de Çankayada Cumhurbaşkanını ziyaret etti. Görüşme, daha da uzun sürdü. İki tarafın üzerinde mutabık göründükleri noktalar olmadı değil. Ama Cemal Gürsel, geçen ilkbahardakinden çok daha ihtiyatlı şekilde, A.P. Genel Başkanının dikkatini kendi partisi tarafından gelen tahriklere çekti. Buna mukabil, hâdiselerin komünist tahrikiyle geliştiğini ifade etti. Bu görüş, A.P. lilerin hoşuna gitti. Nitekim bunu Basına duyurmakta acele gösterdiler. Kafile içinde bulunan ve A.P. nin Genel Başkan adaylarından İhsan Sabri Çâğlayangil partisinin değil de kendi şahsi görüşü olarak böyle zamanlarda bir Milli Koalisyonun görev başında olmasının faydalarını izah etti. Bunun Cemal Gürselin hoşuna gideceğini kurnaz A.P. li tahmin ediyordu. Cumhurbaşkanı bir kati cevap vermedi. Parti liderleriyle bu konuda görüşebileceğini söyledi, fakat planın gerçekleşmesini pek mümkün bulmadığını da saklamadı.

Sonradan A.P. Çağlayangilin bu çıkışını reddetti. Bunun partiyi ilzam etmediğini bildirdi. Koalisyona girmek niyetinde bulunmadığını açıkladı. Mevcut Hükümeti rejim Konusunda desteklediğini belirtti. Bir de, teşkilâtına tamim yaparak mukabil miting tertiplemeye kalkışmamalarını istedi. Ancak partideki disiplinin derecesi burada kendisini gösterdi. Çok yerden gelen cevapta şöyle deniliyordu: "Gümüşpala da kim oluyor!"

Tabiiler

"Geçmiş zaman olur ki "

Mucip Ataklı, pek as sonra başlayacak Senato toplantısında gündem dışı söz alıp konuşmak isteğini izhar ettiğinde, elips masanın etrafında toplanan eski M.B.K. cıların bir kısmı, samimi ve heyecanlı Generale "Değmez" gibilerden birer işaret çaktılar. Şükran Özkaya ise işaretle yetinmedi. Sükûnetle:

"— Paşam, sakin olmak lâzım.. Hükümet gereken cevabı kendilerine veriyor. Zaten adamlar ne yapacaklarını şaşırmış vaziyetteler" dedi.

Masanın etrafındakiler Özkayayı tasvip eder şekilde başlarını salladılar. Aralarında Ahmet Yıldız bile vardı. Yıldız konuşmama taraftarıydı. Olayları akışına bırakmak ve bir müddet seyirci kalmak kendileri için çok daha iyi olacaktı.

Meclisin birinci katındaki salonlarında, Senatonun oturumuna gitmeğe hazırlanırken alelacele bir toplantı yapıp hareket tarzlarını tesbitte fayda gören eski kurmaylar, A.P. nin yapacağı konuşmaya cevap vermek veya nümayişler konusunda birşeyler söylemek fikrinden böylelikle vazgeçtiler. Ancak o sırada Kurmayların bir olaydan haberi yoktu- Aşağıda, Senato salonunda bir başka silah arkadaşları söz sırasının kendine gelmesini bekliyordu. Osman Koksal iki gündür, olaylar hakkında Senatoda müzakere açıldığında konuşmayı kararlaştırmış, görüşme yapmayı aklına koymuştu. Ancak Köksalın, Komiteci arkadaşlarıyla bütün siyasî münasebetlerini kesmiş olduğunu ve artık onlardan sayılmadığını bilmek lâzımdır.

Nitekim Köksal, Başkandan gündem dışı söz isteyip oldukça fırtınalar yaratan konuşmasına başlayınca arkadaşlarından çoğu şaşırdı. Ama gene de memnun göründüler. Eski silah arkadaşlarını avuçları patlayıncaya kadar alkışladılar.

Eski ihtilâlci meseleleri bir askerin mantığıyla ortaya döktü. Ancak bu sırada söylediği. "Ekim ayı olaylara gebedir" sözü, diğerleri kadar arkadaşlarım da hayrete garketti.

Eski M. B. K. üyesinin bu cümle üzerindeki gerekçesi sanıldığı kadar -kendince- korkunç değildir. Köksal, Ekim ayında af kanununun geleceğini, plân müzakerelerinin başlıyacağını ve bunun siyasi havada ister istemez gerginlik yaratacağını belirtmeli istemiştir. Ama Köksalın sonradan böylesine izah etmeğe çalıştığı cümlenin başında ve sonunda bazı deyimler . mevcuttur ki, bunlar sonradan gelen istim şeklindeki izaha fazla uymamaktadır.

Nümayişler kim ne derse desin en fazla eski M.B.K. üyelerini sevindirdi. Hele ikinci gün "Milli Birlik çok yaşa" sesleri, eski ihtilâlcileri çoktandır özledikleri bir rahatlığa kavuşturdu. Nümayişlerin bir başka faydası eski M.B.K. üyelerini tam manasıyla birbirine yaklaştırmak ve arada hâlâ mevcut ufak buz parçalarını eritmek oldu.

Altında da kalınabilir!

Yarın, İhtilâlin tarihi yazıldığında, eski M. B. K. üyelerine düşecek en büyük şeref payı iktidara gelmelerinden ziyada iktidardan gitmeleri olacaktır. İdareyi ellerine aldıkları gün verdikleri namus sözünü çeşitli güçlüklere, hatta aralarında beliren aksi istikamette temayüllere rağmen tutmuş, olmaları onları milletimizin unu. tulmaz simaları yapacaktır. Köprülerin altından pek çok sular geçecek, sular bu gerçekten başka her şeyi silip götürecektir. Bugün, kendilerine haksız yere reva görülen bir taktın tecavüzler veya artık ifadesinde milli mahzur bulunmayan haklı tenkitler karşısında zaafa, yeise düşerek bu en güzel eserlerini bizzat kendileri kem gözle görmeye kalkışırlarsa, hele onun aleyhinde, çalışırlarsa hataların en büyüğünü işlerler. Eserlerinin neticesinin ümit ettikleri kadar iyi çıkmamış olduğunu görmenin verdiği hüznü anlamak kabildir, Ama onu öldürmeye çalışmak, kendilerini Türk tarihinin lanetle anılan simaları hâline getirir. İçlerinde bu küçük hevesi besleyenler, gerektiği zaman iktidarı vermenin akıllılık değil aptallık olduğunu sananlar, arkadaşları tarafından yakın mazinin bedbahtları, Boyarlar ve Menderesler kendilerine hatırlatılarak uyarılmalıdırlar.

Türkiyede, adına demokratik düzen denilen binayla oynayanlar az değildir. Bunların her biri bina yıkıldığında altında kendisinin değil de ötekinin kalacağı hayali içindedir. Tarih şahittir ki böyle anlarda hiç bir şey belli değildir ve en fazla gerçekleşen hal bir yarış dışı yeni kuvvetin, ingilizlerin dediği gibi bir "outsider"in gelip temelin üzerine oturduğudur.

Ama bugün bizde bir husus kesin şekilde ortadadır: Altta kalacakların başında mutlaka tabii Senatörlerimiz bulunacaktır.

Osman Köksal
Leyleğin yuvasından düşen

Bir ihtilalci

Eski M.B.K. üyeleri nümayişlerden kaçmağa, olaylara uzaktan bakmağa kararlıyken onları Köksalın konuşmasından başka bir olay daha ister istemez işin içine soktu.

Nümayişlerin ikinci *günü,* Bulvar Palasta oturan Ataklı, Çelebi ve Özkaya bir ara sesleri merak edip dışarı çıktılar. Ataklı ve Çelebi "merak saikiyle" Ataklının küçük otomobiline binip Kızılaya yöneldiler. Ama birkaç yüz metre gitmeden kalabalığın arasına düştüler, üstelik nümayisçilerce tanındılar. Araba sarıldı. Ataklı nümayişçilerin ısrarına dayanamayıp birkaç kelime konuştu! Tezahürat ayyuka çıktı ve ertesi gün tabiatıyla belirli gazetelerde eski M.B.K. cıların nümayişleri teşvik ettiği yayınlandı.

C.H.P.

Büyük kuvvet: İtidal!

Haftanın ortasındaki çarşamba günü, C.H.P. Meclis Grubu İdare Kurulu olağanüstü toplantıya çağırıldığında, toplantıya iştirak eden her üye neyin konuşulacağını, hatta neye karar verileceğini adeta, biliyordu. Grup Başkan Vekili Suphi Baykam arkadaşlarını alelacele toplantıya çağırarak Hürriyet Meydanında ortaya çıkan olayların Meclise aksedeceğini ve C.H.P. Grubunun bu konuda ne yapacağının tesbiti gerektiğini belirttiğinde doğrusu istenirse yapılacak tek hareketin ne olduğu peşinen belliydi.

Bir müddetten beri oldukça dinamik çalışmaya başlayan C.H.P. Grubu İdare Kurulu, bu toplantısında yapılacağı değil, yapılacağın şeklini de tesbit etti. Bir defa hâdiselerin hangi tahriklerin mukadder tepkili olduğu hususunda zerrece tereddüt yoktu. Milletvekillerini yese düşüren, sadece ve sadece nümayişçilerden bir kısmının bazı gazetelere karşı yaptıkları hareketle A.P. Genel Merkezinde hasıl ettikleri zarardı.

Genel olarak bu düşünceyle masanın başına oturan C.H.P. Grup İdare Kurulu meseleyi kısa zamana sığdırarak müzakere etti. Genç Suphi Baykam hazırlıklı olduğunu ve A. P. nin konuşmasına karşı bir konuşma yapacağını belirtti.

Grup İdare Kurulunda evvelâ bazı tereddütler ortaya çıktı. Son derece temkinli İbrahim Öktem "Acaba işi Hükümete mi bıraksak?" kabilinden bir lâf ortaya attı. Onu Şakir Ağanoğlu destekledi. Hani meseleyi büyütmemeli, hani fazla üzerine gitmemeliydi. Ancak genel temayül bu düşüncenin aksine olduğundan iki politikacının tavsiyeleri fasla rağbet görmedi. Kaldı ki, Suphi Baykam, bir başka çemberden geçmiş, o sabah C.H.P. Genel Başkanı İnönüyü Başbakanlıkta ziyaret etmiş ve bu konuda konuşacağını kendisine söylemişti.

İnönü ve Baykam arasındaki görüşme fazla uzun sürmemişti. Genel Başkan Baykama itiraz etmedi. C.H.P. Grubu olarak elbette görüşlerinin belirtilmesinde sayısız faydalar vardı. Bunun şekli itibariyle de Baykamla arasında fikri bir ayrılık olmadı. İnönü temkin, İtidal ve dikkat tavsiye etti.

C.H.P. Grup İdare Kurulu Baykamı konuşmaya memur ederken konunun sınırını da çizdi. Baykam nümayişlerin oluşunu ve sebeplerini izah edecek, ama bir basın müessesesinin ve bir parti genel merkezinin tahribini tasvip etmiyecekti. C.H.P. nin fikri buydu.

Dar geçit..

Baykam, o gün kürsüye çıktığında cidden sor durumdaydı. Nitekim kürsüde Baykamı eskiden tanıyanlar bunun farkına vardılar. C H.P. Grup Başkan Vekili, meseleler kısaca izah ettikten sonra, nedenleri ne geldi. İşin burasıdır ki A P. sıra larının hoşuna gitmedi. Baykam aylardır devam eden tahriklerin, hele basın yoluyla yapılanların milli vicdanda açtığı yaraları belirtti ve 27 Mayıs gençlerinin bunun karşısında böylesine bir gösteriye girişmelerinin mukadder olduğunu söyledi.

Baykamdan sonra Başbakanın konuşması, A.P. sıralarını heyecanlandırdı. Hele İnönünün muhalefet ve basın müesseselerinin tahribiyle ilgili sözleri çok alkışlandı. Ama bu, aklı evvel politikacıları bir küçük taktiğe başvurdurdu. A.P. li Ömer Faruk Sanaç İnönüye C.H.P. Genel Başkanı olarak, Baykamın nümayişçiler hakkında söylediklerini tasvip edip etmediğini sordu. Böylece C.H.P. ile Genel Başkanı karşı karşıya getirilmiş olacaktı!

Sorunun sorulduğu sırada Baykamın yerinden fırlamak istediği görüldü. İtidal taraftarı Öktem Baykamın omuzuna asıldı. Oturmasını istedi. Ama Baykam kürsüye varmış ve Genel Başkanına durumu izah etmeğe başlamıştı. İnönü gülerek yeniden mikrofona geldi ve Baykamla, kendisinin söyledikleri arasında fark olmadığını belirtti. Perde böylece inerken, Meclis koridorlarında fısıltı ayyuka çıkmıştı.

C.H.P. içinde genç grup Baykamın konuşmasını beğendi. Hele bir noktada son derece memnunluk duyduklarını durmamacasına belirttiler. Baykam konuşmasının bir yerinde

Suphi Baykam
Motör...

"Nümayişler başladığı noktada bitmiştir" demişti. Genç milletvekilinin, bu tertibin sonucunun A.P. Genel Merkezinde bitişini ima eden sözleri ateşli grubun ağzının sakızı oldu.

Genel Merkezciler ise Baykamın konuşmasını bir parça ağır, hafifçe aşırı buldular. Bunu açıkça söylemedilerse bile sağda solda ima ettiler. Ama gene de ana fikir olarak C.H.P. nin tutumunu iyice belirtmiş olduğunu saklamadılar.

Bir üçüncü grupa gelince Baykamın konuşmasını hafif, hatta çok hafif buldular. Bunlara göre, daha fazla açılmalı, gerçekler daha çok ortaya konmalı ve karşı tarafın 27 Mayıs konusundaki tutumu adamakıllı belirtilmeliydi.

İbrahim Öktem
...ve freni

C.H.P. Grubunun tutumu, herşeye rağmen teşkilatça benimsendi. Hiç değilse bu kadarcık olsun çıkış yapılabilmesi teşkilâtı memnun etti ve bir süredir şirretlikler karşısında ezilen alt kademe biraz sükûnet buldu.

Koalisyon

Yolcu, yolunda gerek

Geçen haftanın işinde başkentte olaylar alabildiğine gelişirken Y.T.P. nin içinde başlayan kıpırdanma ne fazlaca büyüdü, ne de bir sonuca vardı. Sadece ve sadece Y.T.P. nin içinde bulunan ve aklı başında milletvekilleri tarafından "A.P. nin Ocak Başkanları" diye adlandırılan 5-6 müfrit milletvekilinin koalisyon aleyhinde bol nutuk atmasına ve içlerini dökmelerine sebep oldu.

Haftanın başında Y.T.P. Grubu olağanüstü toplantıya çağırıldığında saat 21 e yaklaşıyordu. Koalisyonun 2 ortağının milletvekilleri kısa zamanda Mecliste birleştiler. Eksikleri pek azdı. Grup toplantısı hemen başladı. Gündem nümayişlerle ilgili olayların müzakeresi olduğundan, milletvekilleri kürsüye çıkmakta yarışmağa başladılar.

Kürsünün ilk sahibi Cevdet Perin oldu. Perin, nümayişleri takip etmiş, bir gazetenin Ankara bürosuna yapılan tecavüzü işlemişti. Y.T.P. nin yeni transferi durumu biraz karışık görüyor ve bu konuda titiz davranılmasını istiyordu. Koalisyon ortağı olarak meseleyi Meclise getirmeli ve Hükümette Y.T.P. kanadından bu konuda sıkı basılması istenmeliydi. Perin nümayişlerin affı suya duyurabileceğini de söylüyor, böylelikle Y. T.P. nin çok zayıflayacağını ifade ediyordu.

Perinin Sözleri, Grupta sükûnetle dinlendi. Ne fazla itiraz eden, ne de fazla tasvipkar görünen bulunmadı.

İşi bitirelim

Ama kürsüye Y.T.P. nin pek genç ve koalisyon aleyhtarlığıyla son günlerde şöhret yapmış milletvekili Tahsin Türkay gelince hava değişiverdi. Türkay, bu olayların Batıda birkaç hükümeti devireceğini, rejimin kanına girildiğini, üstelik bütün bunların C H P. tarafından sadece ve sadece affın geri kalmasını temin için tertiplendiğini anlattı. Koalisyondan hemen çekilmek lâzımdı. Zaten C.H.P. ile yapılan ortaklık partiyi berbat etmişti. Artık bu derebeyliğe paydos demek gerekiyordu. Kaldı ki, demokrattık bir memlekette herkes Başbakanın istifasını rahatlıkla istiyebilir, istediği nümayişi de yapardı. Bunda gocunacak ne vardı ? Belli ki herşey tertipti. Belli ki her şey C.H.P. tarafından hazırlanmıştı!

Türkayın sözlerine, Y.T.P. li üç dört "A.P. Ocak Başkanı" tarafından şiddetle alkış tutuldu. Ama diğer milletvekilleri homurdanmaktan kendilerini alamadılar.

Selami Üren, genç arkadaşının arkasından salvoya devam etti. Fehmi Baysu itidal tavsiye edip, hislerden sıyrılmak ve meseleyi böylece mütalea etmek gerektiğini anlattı.

Esat Kemal Aybara gelince rejimi tehlikede gördüğünü açıkça belirten ilk milletvekili oldu. Hükümetin, behemahal tedbir alması lüzumunu söyledi» Aksi takdirde işler kötüye gidiyor, güçlükle bu deme getirilen rejim elden çıkıyordu. Heyecanlı Aybar samimi olarak inandıklarını birer birer ortaya döktü. Hafif baş sallamalar, arada bir tebessümler arasında sözlerini bitirdi.

Grup, Alicanın konuşmasıyla sona erdi. Hükümette vazifeli Genel Başkan Y.T.P. nin koalisyondaki yerinde sağlamlığını, Hükümetin güçlü olduğunu ve endişeler yaratan af tasarısının imzalanan protokole göre çıkarılacağını belirtti. Alican, bu şartlar yerine getirilmediği taktirde Hükümetten çekilmeyi düşündüğünü, bunun da prensip meselesi olduğunu söyledi..

Mahmut Vural
Realist bir adam

Genel Başkanın teminatı Y.T.P. içinde fazlaca bir kıpırdama yapmadı. Aslına bakılırsa koalisyonun ikinci ortağı içinde Hükümetin işleyişinden, diğer ortaklarla olan münasebetlerin gelişmesinden şikâyetçi milletvekili yoktur. Hele Doğu İlleri milletvekilleri bir dahaki seçimde yerlerini A.P. li siyasilere kaptırmak endişesinden uzak olduklarından durumdan adamakıllı memnundurlar.

Öyle ki, Baykamın Mecliste Grup adına yaptığı ve A.P. kanadının bazı meselelerdeki tutumunu ortaya koyan konuşmasını Y.T.P. Grup Başkan Vekili Mahmut Vural arkadaş-

ları adına içten tebrik etmiş ve genç Baykamın sırtını sıvazlamıştır.

Y.T.P. Grupunda Vuralın Grup Başkan vekilliğine gelmesini sağlayan oylar, genç milletvekiliyle birlikte oldukça kuvvetli bir gruptur. Devrimci ve demokratik anlayışın ileri savunucuları olan grup koalisyonun işleyişinden, tutumundan ve girişilen işlerden memnundur. En iyisi bu grubun seçmenleriyle yaptığı temaslardan müsbet intibalarla dönmüş olmasıdır. Bu bakımdan Y.T.P. de Tahsin Türkayların, Ata Bodurların, Selami Ürenlerin ara sıra çıkan çatlak sesleri fazla tesirli olmaktan uzaktır. Bu grup Y.T.P. nin Hükümetteki kanadını da devamlı kontrol altında bulundurmakta ve Grup denetlemesini elinden bırakma-

Telaş neye?

Nümayişler C.K.M.P. de başka tepki gösterdi. Koalisyonun en küçük ortağı, başkentteki olaylarla beraber evvelâ şöylece bir duraladı. Sonra birden silkindi ve harekete geçmenin zamanı geldiğini hissetti.

İlk gün ve ikinci gün C.K.M.P. meseleyi doğrusu istenirse fazla umursamadı. Hatta Ahmet Oğuz Mecliste bir ara bu konuda müzakereler devam ederken "önemli memleket meselelerinin olduğunu ve onların üzerine eğilmek gerektiğini" belirten bir konuşma dahi yaptı.

Ancak, başkentin meşhur Bulvarını ardı arkası kesilmiyen nümayişçiler belirli saatlerde doldurmağa başlayınca C.K.M.P. li yönelticiler işkillendiler. Üstelik parti merkezine gelen telgraflar teşkilâtın bu konuda biraz endişeye düştüğünü gösteriyordu.

İşte, Dincerin iştirakiyle haftanın ortasında yapılan C.K.M.P. Grubu bu havayla başladı. Dincerin, meseleleri izahı ve Hükümet üyesi olarak Hükümetin görüşünü belirtmesi, elinde kalan seçmeni üzerinde fazla titiz davranan C.K.M.P. grubunu tatmin etmedi. Hatiplerin hemen hepsi Hükümetin şiddetle bu meseleye el koymasını ve tedbir almasını istediler. Dincer de aynı fikirde olduğundan kaleme alınan bildiriye fazlaca itirazı olmadı. Bildiri C.K.M.P. nin fikrini, koalisyonun yürümesi için kuvvetli bir Hükümetin varlığını belli etmesi gerektiği *çerçevesi* içinde topluyordu.

Ancak, bildiriye rağmen C.K.M.P. nin koalisyon fikri etrafında işbirliğini bozacak bir genel fikir bulunmamaktadır. Küçük siyasi partinin yöneticileri arasında hükümet etmenin partinin gelişmesine olan faydasını elle tutulur şekilde hissedenler çoğunluktadır. Nurettin Ardıçoglu,

Nurettin Ardıçoğlu
Devrimci CKMP'li

gerçekte 27 Mayısa olan bağlılığı ve demokratik rejime gidilecek yolun buradan geçtiğine olan inancıyla bunlasın birincisidir. Fiilen Ardıçoğlunun çekip çevirdiği küçük parti için. de başını başka taraflara yöneltenler hemen hemen kalmamış, Bölükbaşı bu büyük dertten C.K.M.P. yi kurtarmıştır.

Haftanın sonunda Ahmet Oğuz ve arkadaşları Meclise bir önerge yererek gizli bir celsede son hadiselerin görüşülmesini istediler. Önerge pazartesi günü Meclisin oyuna sunulacak ve muhtemelen kabul edilecektir. O zaman, kapalı kapılar arkasında genel görüşme açılacak ve çok şey ortaya dökülecektir.

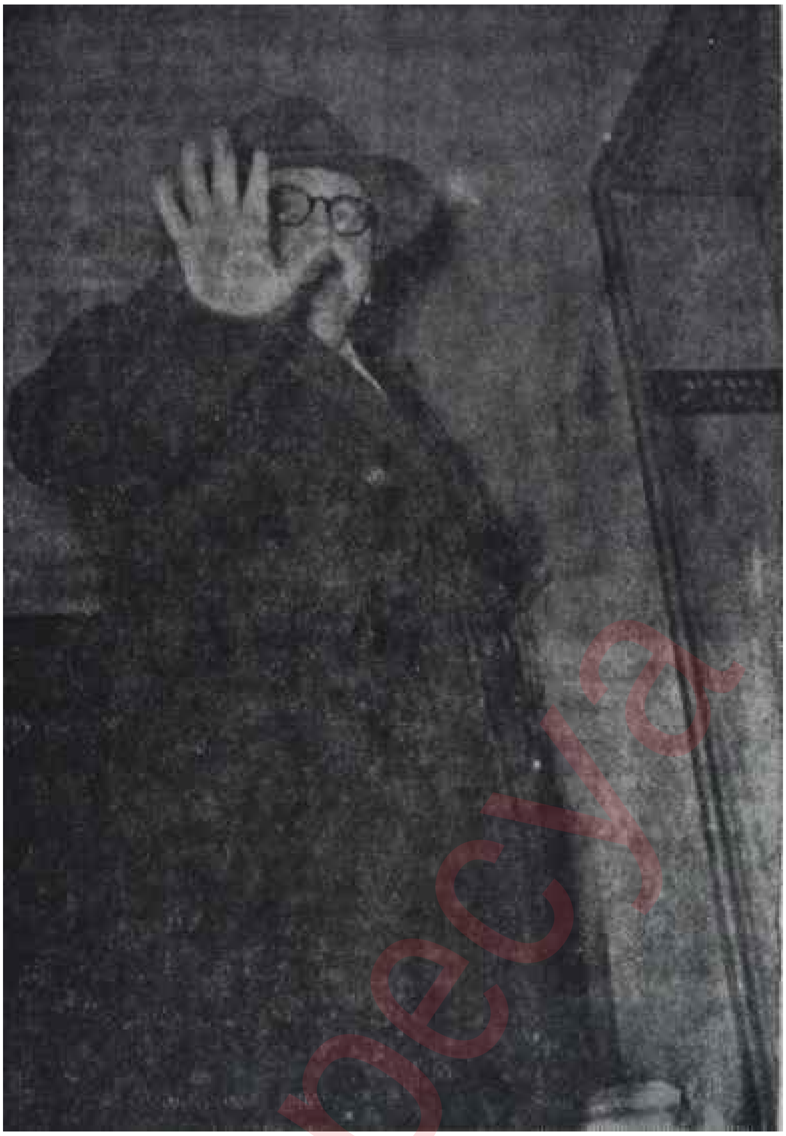
ZABITA

Mahkûmlar

Üsküdarı geçen adam

Bitirdiğimiz haftanın içinde bir gün, Ankara Üniversitesinin Tıp Fakültesi Fizik Tedavi Kliniğine savcı yardımcısı ve polisler geldiler, Klinikte bu alışılmamış simaları görmek, artık "umur-u âdiye"dendir. Zira, Yassıadanın müebbet hapis mahkûmlarından -meşhur Tahkikat Komisyonunun kurulması teklifini yapan milletvekillerinden biridir- Reşat Akşemseddinoğlu aynı kliniğin 25 numaralı yatağından kaçmıştır. Savcı yardımcısı ve polisler, bir zabıt tutarak firari mahkûma ait mektupları ve kitapları teslim aldılar. Bir mektup, daha sonra alakalıların dikkatini çekti. Mektup Akşemsaddinoğluya, Kayseri cezaevinden yazılmıştı ve Refik Koraltanın imzasını taşıyordu. Eski Meclisin ehl-i keyf sakıt başkanı "Bir daha buraya dönmeyeceğin anlaşılıyor" dedikten sonra Akşemseddinoğludan duasını eksik etmemesini istiyor, "bizi de düşün" diye takılıyor ve iyi şanslar diliyordu. Anlaşılan firari milletvekili "işini iyi uydurduğu"nu sabık Koca Başkana bildirmiş, onun ağzının suyunu akıtmıştı.

Mahkûm D. P. milletvekilinin Kayseriden kendisini Tıp Fakültesi Fizik Tedavi Kliniğine ve onun şef vekili ziyadesiyle şöhretli Profesör -147'lerdendir- Hami Koçaşın hazik ellerine tevdi ettirebilmesi ancak meşhur "Göynük Bankası"nın kurucusunun başarabileceği bir iştir. Tahkikat Komisyonunun teklifçisi, "ayak parmağının ağrıdığı" iddiasıyla Kayseriden Ankara Numune Hastahanesine Ağustos ayının ikinci yarısında gönderildi. Bu sırada Fakültenin Fizik Tedavi Kliniği şefi Prof. Necati Arı senelik izne çıkmıştı ve yerine Prof. Hami Koçaş bakmaktaydı. Prof. Koçaş bir belirti profesör tipinin ilgi çekici temsilcisidir. 27 Mayıstan önce, kliniğin şefi Nüzhet Şakir Dirisu vefat edince onun yerine getirilmiştir. Bu, devrin iktidarına bağlılığın bir neticesi olmuş, yeni şef de taltifin altında kalmamıştır. Hami Koçaş, herkes tedavi görmek için kliniğe gelirken klinikten Dr. Türkan Atacı, masajcı Emine Candarı ve bazı beylik aletleri alarak devrin Başbakanının evine taşınmış ve Bay Menderesle Bayan Menderesi tedaviye, masajlarını yapmaya koyulmuştur. O kadar ki kliniğin aletleri 27 Mayıs sabahı Menderesin evinde bulunmuş -iyi ki Hami Koçaş bulunmamıştır- ve tutulan

Reşat Akşemseddinoğlu kumarhanede yakalandığı sırada

Odundan milletvekili olunca

zapta geçmiştir. Daha sonraları, dekanlığın müracaatları üzerine bu aletler M. B. K. nin emriyle fakülteye iade olunmuş ve klinikteki yerlerine konmuştur. İşte bu Hami Koçaş, asıl şefin izinli olması dolayısıyla kliniğin başında bulunurken Akşemseddinoğlu Ankarayı şereflendirmiştir.

"Zengin hastalığı"

Mahkum D.P. milletvekili Numune Hastahanesinde kendisini muayene eden heyete orada kalmak istemediğini, Tıp Fakültesine gönderilmesi gerektiğini, zira vaktiyle orada tedavi gördüğünü söyledi. Daha hususi sohbetlerde de oraca kendisinin beklendiğini belirtti. Heyet, bütün heyetler gibi, bu ismi tanınmış simanın üzerinde fazla durmadı, arzusunu yerine getirdi. 22 Ağustos tarihini taşıyan Heyet Kararında hastanın "Sağ ve sol ayak başparmağında deformasyonla müterafık harabiyet ve şiddetli ağrı"dan şikâyetçi olduğu bildirilmekte, "daha önce Tıp Fakültesi Fizik Tedavi Kliniğinde tedavi görmüş olması sebebiyle" oraya gönderilmesinin uygun görüldüğü yazılıdır. Ancak bu adda bir hastanın tedavi gördüğü, kayıtlarda tesbit edilememiştir. Akşemseddinoğlu beş sene önce böyle bir tedavi gördüğünü ileri sürmüştür. Bunun, aslı varsa, bir ayakta tedavi olması çok muhtemeldir. Zira Nümune hastahanesinin de koyduğu teşhis olan ve zengin hastalığı diye bilinen gut arthrose ayakta tedavi edilen bir rahatsızlıktır. Haini Koçaş Demokrat hastasını - her halde Menderesin bir hatırası gözüyle görmüştür - kliniğin 25 numaralı yatağına yatırdı.

Akşemseddinoğlu Klinikte 35 gün süren tedavisi süresince kaçmakla ilgili tek laf etmedi. Ama siyasi konuşmalardan ve bilhassa Yassıada ve Kayseri ile ilgili sohbetlerden geri kalmadı. Öyle ki, her gece bir odada toplanılıyor ve geçmiş günlerin dedikoduları yapılıyordu. Akşemsettinoğlu iyi bir demagog olması dolayısıyla konuyu daima istediği tarafa yönelterek mümkün olduğu kadar etrafındakilerin itimadını kazanmağa gayret ediyor ve bunda muvaffak da oluyordu. Hatta, bir keresinde - oda arkadaşı Avukat Şükrü Oğuzun söylediğine göre - Jandarmalardan birine "Benim kaymakamlığım zamanında jandarmaların silahları hep boş olurdu. Ver bakayım, seninki nasıl?" demiş ve tabancanın şarjürünü muayene ederek geri vermiştir. Akşemseddinoğlu ancak 36. gün sessizce ortadan kayboluverdi ve nerede olduğu ancak hududu geçip Yunanistana siyasi mülteci olarak sığındıktan sonra anlaşılabildi.

Sessiz ve derinden git

O gün her şey saatler 18,20 yi gösterirken başladı. Kliniğin Nöbetçi Doktoru Raci Sonay mutad akşam kontrolü sırasında Sabık D. P. Milletvekillerine ait 25 numaralı yatağın boş olduğunu görerek ikinci katın merdivenlerini telâşla indi ve biraz evvel pencereden, bahçede olduklarını gördüğü görevli jandarma-

ların yanına koştu. Raci Sonay jandarmaları kelimenin tam anlamı ile bir panik içinde buldu. Jandarmalar olayı saat 16 dan beri bilmelerine rağmen kimseye bir şey söylemeye cesaret edememişlerdi. Doktor hemen gerekli emirleri vererek bir yandan hastahaneyi, bahçeyi arattırırken diğer yandan da Klinik şefi Necati Arı Ankara Savcılığı, 2. Şube ve Merkez Cezaevi Müdürlüklerine durumu bildirdi. Bu arada saat 20'yi bulmuştu. Derhal Ankaranın çıkış kapıları kontrol altına alındı, hudutların ve bilhassa Güney hududunun dikkati çekildi. Fakat bütün aramalar ve çabalar boşuna oldu.

Kaçak milletvekilinin Selanikte verdiği ifadeye göre, hastahaneden İstanbula gidecek olan uçağın Esenboğadan hareket saati olan 16.50'den ancak 22 dakika evvel, yani 16,28 de çıkabildiği anlaşılmaktadır. Bundan 28 dakika evvel yeğeninin kocası kendisini ziyarete gelmiş, bulamayınca Akşemseddinoğluna bir kart bırakarak şunları yazmıştır: "Amcacığım, yengemle birlikte seni ziyarete geldik. Jandarmalarla beraber bahçe ve klinikte bütün aramalarımıza rağmen bulamadık. Mahkeme gününü merak ediyoruz. Bize muhakkak bildir. Hürmetler" Akşemseddinoğlunun, pijama ile olması sebebiyle nereden elbise temin ettiği ve hangi otomobil ile hava alanına kaçtığı anlaşılamamıştır. Saat 16.50 de Sacit Güley takma adı ile alınan bir biletle Trabzondan gelen Tez uçağına binen Akşemseddinoğlu. Yeşilköyde beklemekte olan bir otomobille Hadımköye geçmiş ve buradan 19,06 da Simplon Ekspresine binerek belki de pasaport kontrolünde yakalanırım korkusu ile 0,29 da Uzunköprüde inmiştir. Kaçak mahkûm Uzunköprüde kendisini avukat olarak tanıtarak bir sabahçı kahvesinde sabahlamış ve bu arada makasçı Süleyman Rusçukluya 10 lira vererek ikinci mevki tren bileti aldırmıştır. Bundan sonra olaylar nispeten daha kolay gelişmiş ve sabah 6,25 de Uzunköprüden Edirneye gitmekte olan trene binen Akşemseddinoğlu 10 dakika sonra 6,35 de küçük bir Yunan istasyonu olan Pityonda trenin durmasından istifade ederek, pencereden atlamış ve Yunan makamlarına siyasi mülteci olarak sığınmıştır.

Görüldüğü gibi Akşemseddinoğlunun bu firarı iyi bir plân ve geniş bir şebekenin yardımlarına ihtiyaç göstermektedir. Hastahaneden hava alanına kadar Akşemseddinoğlunu taşıyan otomobil, Sacit Güley adı ile daha evvel alındığı tahmin edilen uçak bileti ve kendisini Hadımköye götüren otomobil kimler tarafından teinin edilmiştir?.

Dr. Necati Arı
Yaş..

Bu suallerin cevabını vermesi gereken İçişleri Bakanı Sahir Kurutluoğlu bunun yerine hastahanenin personelini, natta tedavi ekibini ithamla yetindi, suçun kendilerinde olduğunu bildirdi. Halbuki 25-2-1955 tarih ve 4/4502 sayılı Hastahaneler Talimatnamesinin 4. maddesinin 1-h fıkrasının 2. bendi aynen şudur:

"Bu gibi mevkuf ve mahkûmların hastahanede kaldıkları müddetçe muhafazaları alâkalı adlî makamlarca temin olunur. Bu gibilerin firarından veya suç işlemelerinden Hastane idaresi mesul tutulamaz. Hastanede mahkûmlara mahsus koğuş veya oda bulunmadığı veya bunlara tahsis edilen yataklar dolu olduğu takdirde mahkûm veya mevkuf alâkalı adlî makamlarca başka bir hastaneye sevkedilebileceklerdir.

Ancak müstacel vakalarda muvakkaten bulunduğu yerin hastahanesine yatırılabilir.

Kurutluoğlu, madde kendisine hatırlatıldığında "Pardon"' dedi.

Dr. Hami Koçaş
..ve kuru

Bir büyük sahtekâr

Aslına bakılırsa Akşemseddinoğlu, dolambaçlı işleri becerebilme hususiyetine adeta doğuştan maliktir. Milletvekilliği sırasında dillere destan olan "Göynük Bankası hikâyesi" bu emsalsiz kabiliyetinin tipik misalidir.

Akşemseddinoğlunun Göynük Bankasını kurması, Türkiyede ancak birkaç yıl sonra tatbikat sahası bulabilmiş büyük bir ticari oyundur. 1950 yılında İzmirde Konak meydanındaki askeri kışlanın yıkılıp bir başka yerde inşasına karar verildiğinde, o sırada büyük bir meblağ olan ikibuçuk milyon liralık bu işin peşine ancak mali kudreti son derece büyük birkaç kişi katılabilmiştir. Bu birkaç kişinin içinde Akşemseddinoğluna rastlanması garipsenmemelidir. Akşemseddinoğlu o sıralarda İzmir Belediye Başkanı olan unutulmaz Rauf Onursalla ortaktır. Ortakların yegâne sıkıntıları ihaleyi alabilmek için bir banka teminat mektubuna olan ihtiyaçlarıdır. Zira Akşemseddinoğluna o sıralarda ikibuçuk milyon liralık teminat mektubu verecek bir tek banka bulunamamıştır. Akşemseddinoğlunun akıllara durgunluk veren zekâsı burada büyük bir kaşkariko çevirmiş ve üstad soluğu Boluda alarak orada alelacele bir banka kurmuş, sahibi bulunduğu bankadan teminat mektubunu almıştır.

Ortakların talihsizliği, o sıralarda İzmirde yayınlanan bir gazetenin kendilerine takmasından doğmuştur. Demokrat İzmir gazetesi meseleyi öğrenince işin peşini bırakmamış ve Maliye Bakanlığının bankaları teminat mektubu konusundaki kısıtlama yetkisinden faydalanarak. Göynük Bankasının bu mektubu veremiyeceğini ortaya çıkarmıştır.

Ama bu işten sadece Onursal kaybetmiş Akşemseddinoğluna gelince

kurduğu bankayla bir yıl kadar idare ederek civardaki kereste tacirlerini kolaylıkla dolandırmıştır. Sonra banka, birden ortadan yok olmuştur.

Akşemseddinoğlunun, zevkine ve eğlencesine son derece düşkün bir kişi olduğu da bilinmektedir. Birkaç kere kumarhanelerde basılmış ve dokunulmazlığı sayesinde adli takibattan kurtulmuştur. Akşemseddinoğlu milletvekilliği sırasında dokunulmazlığının kaldırılması en fazla talep edilen - âdi suçlardan - milletvekili olmuştur. Yani Akşemseddinoğlu, odunu aday gösterse milletvekili seçtirebileceği inancı içinde darağacına kadar giden Menderesin ideal adamlarından biridir.

Çok taraflı tepki

Firar hâdisesi, çeşitli tepki yapmakta gecikmedi. Bitirdiğimiz haftanın ortalarında. Ankara Tıp Fakültesi İntaniye Kliniğinde hummalı bir faaliyet göze çarpmaktaydı. Doktorlar, hemşireler ve diğer görevli personel koridorlarda heyecanla koşuşuyor, sinirli eller, sert hareketlerle 29 numaralı odayı aynı hastahanede tedavi edilmekte olan 3 Yassıada mahkûmu için hazırlıyorlardı. Nihayet akşama doğru Selâhattin İnan, Ahmet Koyuncu ve Sadık Erdem adlarındaki hasta mahkûmlar 29 numaralı odaya getirildiler. ,

D.P. nin üç sabık milletvekili üzerinde bu toparlanış, önceleri her ne kadar bir şok tesiri yaptıysa da giriş ve oda kapıları ile Kliniğin arka tarafında 29 numaralı odanın penceresi dibinde beklemekte olan jandarmaları gördüklerinde, bunun Akşemseddinoğlunun yurt dışına kaçışı ile ilgili olarak alınmış bir tedbir olduğunu anlamakta gecikmediler. Firardan en çok zarar gören bu üç hasta mahkûm oldu. Zira tedavileri boyunca az çok bir serbestiye alışmışlardı. Diğer koğuşlara, komşu odalara rahatça gidebildikleri gibi istedikleri zaman bir jandarma nezaretinde bahçede hava almalarına dahi müsaade ediliyordu»

Şimdi kliniğin 29 no.lu odası bu üç mahkûmun son derece sinirli konuşmalarına sahne olmakta, ama gene, asıl konuyu "Akşemseddinoğlunun nasıl olup ta Yunanistana kaçmaya muvaffak olduğu" teşkil etmektedir.

Bolulu sahtekârın firarını konuşanlar, bu üç kişiden ibaret kalmadı. Hâdise, Kayseri cezaevinde bomba tesiri yaptı ve verilen bir çok serbesti, mecburen geri alındı. Nihayet, son Kızılay hâdiselerinde de Yunanistana sığınan bu mahlûkun verdiği "Hürriyeti seçtim!" beyanatının A. P. organı gazetelerde reklam edilmesinin doğurduğu infial büyük rol oynadı.

Haftanın sonunda Yunanistanın Ankara Büyük Elçiliği Atinadan bir telgraf aldı. Telgraf Akşemseddinoğlunun durumuyla ilgiliydi ve Türk hariciyesine de aynı bilgi verilmişti. Atina Akşemseddinoğlunun Selanike nakledildiğini, muhafaza altına alındığını ve Türk Hükümetince geri istendiği takdirde Türk - Yunan iade-i mücrimin anlaşmasına göre hareket edileceğini belirtiyordu.

Akşemseddinoğlunun, şimdilik Yunanistandan bir başka yere gidebilmesi imkansızlaşmıştır. Ancak Akşemseddinoğlunun iadesinin bir hayli güç olduğu sanılmaktadır. Şans Akşemseddinoğluna bir kere daha yaver gitmiş ve işini kolaylaştırmıştır.

Akşemseddinoğlunun yatağı
Uyusun da büyüsün

Naziler

İktidarda (*)

Hitler 6 Kasım seçimlerine bir önceki seçimlere nazaran daha güç şartlar altında girdi. Bir defa, millet politikadan ve siyasi nutuk dinlemekten bıkmıştı. Hatta parti militanları bile bezginliklerini liderlere ifade ettiler. Sonra, para bulmak güçleşmişti. Her bir seçim nazilere, servet sayılacak meblağlara maloluyordu. Bunları veren akl-ı evvel zenginler, şimdi tek ata değil çok ata oynuyorlar ve kendilerine bir takım tavizlerde bulunan Von Papene karşı daha cömert davranıyorlardı. 6 Kasımın arefesindeki günler Goebels'in hatıra defteri - Goebels de bir hatıra defteri meraklısıdır- parasızlık şikayetleriyle doludur. Nihayet, fazla şirretlik ve tedhiş yapıldığı takdirde partisinin kanun dışı ilân edilmesi tehlikesi, iktidara bu derece yaklaşmış Führerin gözünü korkutmadı değil. Bu yüzdendir ki S.A.'ların bir darbe yapacağı söylentilerini hem şiddetle yalanladı, hem de partisi içinde bu hevese karşı cephe aldı.

Goebels'in yazdıklarından açıkca anlaşılmaktadır ki Hitler iktidarı ne seçimde tam ekseriyet kazanarak almayı -milletin bu oyu kendisine vermeyeceğini biliyordu- ne de darbeyle ele geçirmeyi -buna kudretinin yetmeyeceğini müdrikti- düşünmüştür. Führer, hapisten çıktığından beri arka yoldan, Schleicher veya Von Papen tarzında idarenin başına geçmeyi, ancak ondan sonra elindeki kuvveti ve makamının kudretini devleti yıkmak için kullanmayı hesaplamıştır. Bunun için de, şeytanla dahi ittifak etmekten çekinmemiştir.

Hakikaten; 1932 Kasımıyla Hitlerin Şansölye olduğu 30 Ocak 1933 tarihi arasının karakteristik bir vasfı iki aşırı ucun, nazilerle komünistlerin demokratik Weimar Cumhuriyetini yere sermek için işbirliği yapmalarıdır.

Seçimler ve neticesi

Seçimlerden bir kaç gün önce Hitler, Berlindeki taşıt vasıtaları işçilerinin grevim teşvikte komünistlerin yanında yer aldı. Sendikalar ve sosyalistler karşı durdular. Bu, zengin sanayi ve maliye çevrelerinde şüphe uyandırmadı değil ama, nazilere nazaran zarlar atılmıştı. 6 Kasım günü almanlar sandık başına gittiler. Netice, Nasyonal Sosyalist Parti için hiç parlak olmadı.

Naziler iki milyon oy ve Reichstag'da 34 yer kaybettiler. Bu suretle milletvekillerinin sayısı 196'ya indi. Buna mukabil komünistler, Sosyal Demokratların yeniden kaybettiği çeyrek milyon oyu alarak Meclisteki yerlerini 89'dan 100'e çıkardılar. Hükümeti destekleyen tek parti olan Alman Milli Partisi, nazilerden kaçan oyların bir milyonunu aldı. Ama Meclisteki yerleri 37'den 52'ye çıkabildi.

Böylece naziler gene memleketin ve Reichstag'ın en büyük partisi olarak kaldılar. Ama neticeler, iyi gören kimseleri yanıltmadı. Kaybedilen iki milyon oy, Hitlerin suratına milletin indirdiği bir şamardı. 1928'den beri naziler çığ gibi büyüyorlar, her seçimde yeni zaferler kazanıyorlar, kuvvetlerini arttırıyorlardı. 6 Kasım, bunun sonunu teşkil etti. Hatta sonunu teşkil etmedi, cereyanın tersine döndüğünün işareti oldu. Bunun, iktidar pazarlığında bir handikap olduğunu kurnaz Hitler derhal anladı. Yükselen bir partinin başı sıfatıyla masa başına oturmakla alçalan bir partinin başı sayılma arasındaki farkı gördü.

Fakat Hindenburg'un etrafındakilerin entrikalarına devamı, Führerin büyük şansını teşkil etti. Seçimlerin neticesi alınınca Von Papen Hitlere en geniş partinin başkanı olarak bir mektup yazdı ve kendisini müzakereye davet etti. Fakat Hitler o kadar şart koştu ki Von Papen o yandan bir ümit olmadığını gördü. Buna pek hayret etmedi. Asıl hayretini çeken, kendisini o mevkie getiren Schleicher'den gördüğü muamele oldu. Entrikacı General, Groener ve Brüning gibi Von Papenin de başını yemek hevesindeydi. Onu da yıpranmış sayıyor ve yeni tertipler peşinde koşuyordu. Artık bütün şuurunu kaybetmiş görünen ve hastalığının alametlerini belli eden Hindenburg'u o istikamette itti. Cumhurbaşkanı bütün partilerle temasta serbest olmalıydı. Kime isterse kabineyi ona kurdurmalıydı. Von Papene ise, tabiî istifa etmek ve Mareşali temaslarında serbest bırakmak kalıyordu.

Büyük oyun

Hindenburg, Başbakanının istifasını alır almaz Schleicher'in tavsiyesiyle önce Hitleri davet etti. İki adamın görüşmesi bir önceki görülmeleri derecesinde soğuk geçmedi. Mareşal nazi liderine yer gösterdi, oturttu. Sonra da iki teklifte bulundu: Eğer Reichstag'da bir ekseriyet bulursa, Hitlere Şansölyeliği veriyordu. Yok, bu ekseriyeti bulamazsa Von Papen Başbakan olacak, Hitler Başbakan Yardımcısı sıfatıyla kabineye girecekti. Führer düşünmek ve temaslarda bulunmak için mehil istedi. İki adam iki gün sonra yeniden görüştüler. Hitler, Reichstag'da ekseriyet bulamamıştı. Merkez Partisi, diktatörlüğe heves etmemesi şartıyla kendisini desteklemeyi kabul etmişti ama, Milliyetçilerin başı Hugenberg pazarlığa dahi yanaşmamıştı. Hitler Mareşale, Meclis dışı kuracağı kabinenin başkanlığını kendisine vermesini istedi. Buna da ihtiyar Cumhurbaşkanı yanaşmadı. Bunun sebebini de şöyle anlattı: "...Böyle bir kabinenin parti diktatörlüğüne yol açacağından endişe ederim. Buna ettiğim yemin ve vicdanım cevaz vermez". Hindenburg, Meclis dışı kabine kurmaya mecbur olacaksa onun başına Hitleri değil, dostu Von Papeni getirmeyi tercih ediyordu.

Hitler, hayal kırıklığına uğramış

Franz Von Papen
Yolu açan

(*) Bu serinin ilk yazıları "Memleket", "Adam", 'Darbeci", "Kitap", "Politikacı", "Steresmann", "İktidar Yokuşunda" ve "Hedefe Doğru" başlıkları altında, AKİS'in 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430 ve 431. sayfalarında yayınlanmıştır.

olarak Mareşalin yanından ayrıldı. Başbakanlık elinin ucuna kadar bir defa daha gelmiş, ama gene yakalayamamıştı.

Örülen çorap ağı

Halbuki bu sırada, başka çorapların ağları örülüyordu. Schleicher, nazi partisinde Hitlere karşı bir hizbin başında görünen Strasser ile temasa el altından geçti ve Papeni desteklemeyi reddeden nazilerin kendisini destekleyip desteklemeyeceklerini sordu. Sonra da, Hitlere bir telgraf göndererek kendisini müzakereye davet etti. Führer telgrafı alınca, Berline gitmedi, Welmar şehrinde partisinin liderlerini topladı. Toplantıda Beş Büyükler, Hitler, Goering, Goebels, Frick ve Strasser bulundular. Frick ve Strasser kabineye girilmesi, ötekiler girilmemesi tezini savundular. Ertesi gün Führer Generale Başbakanlığı almamasını bildirdi. Ama Schleicher'in başka manevraları da vardı.

Hindenburg 1 Aralık günü Papen ile Schleicher'i beraber kabul etti. Papen, Başbakanlığın kendisine verileceğinden emindi- Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle memleketi idare edecek ve Anayasanın değiştirilmesi için elverişli ortamı yaratıncaya kadar Reichstag'ı tatile gönderecekti. Fakat Schleicher söze karıştı ve Hindenburg'a Anayasanın değiştirilmesine, yani Hindenburg'un yemininden dönmesine lüzum bulunmadığını, kendisi Başbakan olursa bir Meclis ekseriyeti bulabileceğini söyledi. Nazilerden Strasser ile altmış kadar milletvekilini kendi tarafına çekebileceğinden emindi. Fakat bu fikir, ihtiyar Mareşale dehşet verdi. Papene döndü ve kabineyi kurmasını söyledi.

Ancak Schleicher, Başbakanlığı kafasına koymuştu. İki adam Mareşalin yanından çıktıktan sonra uzun uzun tartıştılar, bir neticeye varamadılar. O gece General son kozunu hazırladı ve bunu ertesi günkü kabine toplantısında oynadı.

Weimar'ın son Başbakanı

Papenin müstafi kabinesi toplandığında. Savunma Bakanı olan Schleicher kalktı ve Ordu adına bir açıklamada bulundu. Ordu, bir yandan komünistlere, bir yandan nazilere karşı memleketin iç ve dış güvenliğini koruyamayacağını bildiriyordu! Bir genel grev olduğu takdirde ulaştırma işini yürütemeyecek, elinden öteki hizmetleri yapmak da gelmeyecekti. Bu bakımdan, Hükümetin kendisine güvenmemesi lâzımdı. Schleicher bunları bizzat söyledikten sonra ortaya bir de "Binbaşı Ott" çıkardı. Üniformalı binbaşı, bunun Ordunun kararı ve görüşü olduğunu bildirdi. -Bu Ott, sonradan Hitlerin Tokyo sefiri oldu-.

Papen derhal Mareşale koştu. Mükemmelen gördüğü şuydu: Ordu, Schleicher'in manevraları sonunda, vaktiyle Brüning ile Groener'i nasıl harcamışsa şimdi de kendisini harcayacaktı. -Cumhurbaşkanından Schleicher'in Savunma Bakanlığından azlini ve kendisinin Başbakan olarak muhafazasını istedi.

Hindenburg büyük bir üzüntü içinde, hatta gözlerinden iki damla da yaş akıtarak artık kendisinin fazla ihtiyar ve hasta olduğunu, enerjisi bulunmadığını, Schleicher ile uğralamayacağını söyledi, "Madem ki işekil aldı. Yeni Başbakan, Papene Paris Büyük Elçiliğini teklif etti, fakat Papen Berlinde "el altında", kalıp Generalin kuyusunu kazmayı tercih etti. O, bir entrika ekibi kurdu. Bir entrika ekibi Sarayda, sarsak Cumhurbaşkanının etrafında vardı. Onu Mareşalin oğlu Oscar ile Genel Sekreteri Meissner idare ediyordu. Tabii bir ekip, Schleicher'in emrindeydi. Nihayet Kaiserhof Hotel'de Hitler ve şebekesi iktidarı ele geçirmek için karargâh kurdular. 1982 yılının son günlerinde ağlar birbirine o kadar karıştı ki artık kimin kime hizmet ettiği, kimin kimin adamı olduğu, kimin hangi ittifakın içinde bulunduğu anlaşılmaz hale geldi.

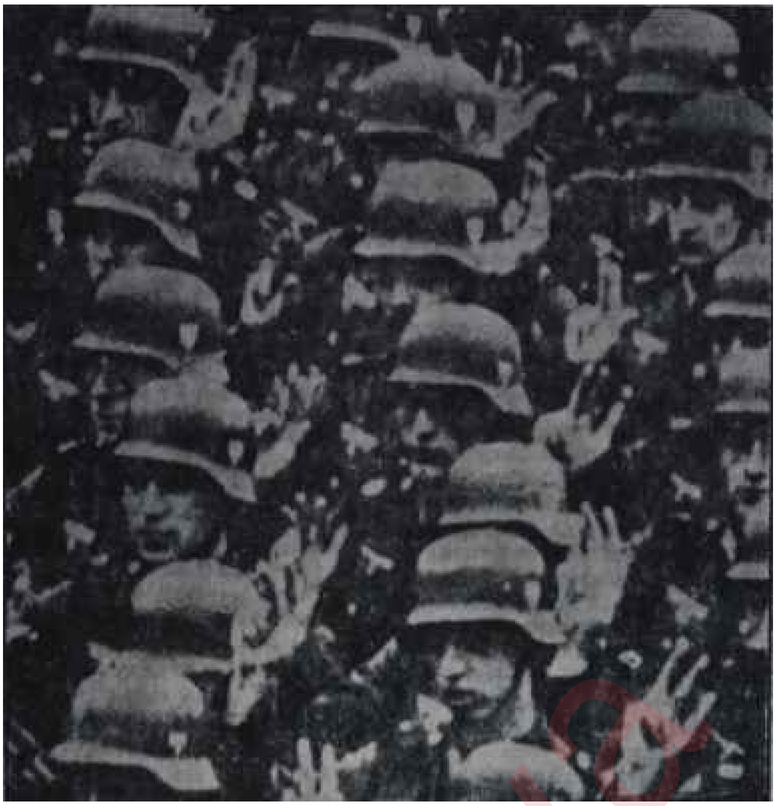
Hitler nazilerle birlikte
Sivil başkomutan

tiyor, bırak talihini o denesin" dedi. Schleicher'e Başbakanlık görevini, dostu Papene de teselli hediyesi olarak üzerinde el yazısıyla "lch hatt'einen Kameradan" yazılı imzalı resmini verdi. Böylece, 2 Aralık günü General Kurt Von Schleicher, Bismarck'ın halefi General Montecucolli'den sonra ilk asker Şansölye olarak Başbakanlık makamına oturdu. Tayin, nazilerin kampında sevinç yarattı. Aynı gün Goebels hatıra defterine şöyle yazıyordu: "Schleicher Başbakan, Fazla sürmez". Topal nazinin kehaneti kısa zamanda gerçekleşti.

Gerçekten de, Schleicher'in Şansölyeliğiyle birlikte Berlindeki entrika ağları içinden büsbütün çıkılmaz

Atlatılan tehlike

Schleicher, Hitlerden ümit olmadığını gördüğünden derhal partinin o tarihteki 2 numarası Strasser'e Başbakan Yardımcılığı ve Prusya Başbakanlığını teklif etti. Böylece, nazileri ikiye bölmeyi tasarlıyordu. Hakikaten, bunu başarmasına ve târihin seyrini değiştirmesine ramak kaldı. Teklifi alan Strasser bunu arkadaşlarına ulaştırdı ve bir kararın beraberce verilmesini istedi. Nazi liderler Kaiserhof Hotel'de toplantı üzerine toplantı yaptılar. Gene Strasser ve Frick teklifin kabul edilmesini, kabineye girilmeyecek olsa bile hiç olmazsa Schleicher'in desteklenmesini, Hitlerin "Ya hep, ya hiç" politikasının bırakılmasını iste-

Alman Ordusu 1933'de
Gözü kapalı aslanlar

diler. Buna mukabil öteki trio tekrar dayattı. Bu arada Strasser Başbakan ile gizli temaslar yapıyordu. Aralık ayının 7 sinde Hitler ve Strasser Kaiserhof'ta başbaşa görüştüler. Konuşma kısa zamanda kavga halini aldı. Strasser kendi oteline döndü ve istifa etti. Bu, nazi kampına düşen bir bombaydı. Zira Strasser nazi partisinde Hitlerden sonra geliyordu, teşkilât ve bilhassa kuzey bölgesi tamamiyle elindeydi. Adamın, böyle gitmesine müsaade etmek imkanı yoktu. Korkunç bir kriz, nazi liderlerini pençesi içine aldı. Her şeyin mahvolduğu havası esiyordu. Hitler, parti parçalandığı takdirde bir tabancayla kendisini vuracağını söyledi. Goebels'in odasında bîr aşağı bir yukarı dolaşıyor, çıkar yol arıyordu.

Yol, Strasser'in adam çıkmaması sayesinde bulundu. Hitler, bir anlaşmaya varmak üzere Frick'i Strasser'i bulmaya gönderdi. Frick Berlini altüst etti, adamı bulamadı. Sinirleri daha fasla mücadeleye dayanamayan Strasser savaş meydanım terketmiş ve güneşli İtalyaya dinlenmeye gitmişti. Hitler, partinin teşkilâtını derhal bizzat ele aldı, kendi adamlarını kilit mevkilerine getirdi, Strasser'in ortadan kaybolmasının bir çatlaklığa meydan verilmeden geçiştirilmesini sağladı. Strasser çapında bir nazi Schleicher'e katılmayınca, tehlike geçiştirilmiş oldu. Schleicher de kabinesini nazilerin desteği olmaksızın kurdu.

Schleicher'in hayalleri

Hitler öncesi Almanyanın 1 numaralı entrikacısı, hükümetini kurduktan sonra inanılmaz bir hayal alemine daldı. Bütün meseleleri derhal halletmek kudretini kendinde görüyordu. 15 Aralıkta radyoyla millete ilk hitabını yaptı. Bunda bir general olduğunun unutulmasını istedi ve aslına bakılırsa kâğıt üzerinde insana gayet doğru gelen fikirler söyledi. Cesur bir program çizdi. Ne kapitalizmden, ne de sosyalizmden yana bulunduğunu bildirdi. Özel sektörden de, plânlı ekonomiden de korkmamak gerektiğini hatırlattı. İlk hedefinin herkese iş sağlamak olduğunu belirtti. Başlıca mesele, memleket ekonomisini ayakları üzerinde sağlam durabilir hale getirmekti. Bundan böyle yeni vergiler konmayacak, ücretlerden yeni indirmeler yapılmayacaktı. Gerçekten, bu konuda Papenin hazırladığı son tasarıları tatbik mevkiine koymadı. Schleicher daha da ileri gitti. Papenin büyük toprak sahiplerinin menfaatine olarak koyduğu tarımı himaye usullerini ortadan kaldırdı, doğudaki müflis junker'lerin 800 bin arklık topraklarına el atarak bunları 25 bin köylü ailesine dağıttı.

Bütün entrikacılığına rağmen Schleicher sosyal bir politika takip etmekten geri kalmadı. Toprak reformu konusundaki ileri fikirlerini tatbik sahasına koyduktan sonra işçi liderlerine de yanaştı. Sendikacılarla yaptığı konuşmalarda, gelişen nazi tehlikesine karşı Orduyu ve Sendikaları milletin iki temel taşı yapmak niyetini açıkladı. Fakat sendikacılar daha önce çevirdiği dalavereler yüzünden itimat etmedikleri Schleicher'e kulak asmadılar ve kendisiyle işbirliğini reddettiler. Sendikacıların sonradan, Hitler iktidara geçtiğinde baslarına gelen hatırlanırsa yaptıkları hatanın azametini daha kolaylıkla ortaya çıkar-

Schleicher'in politikası ortanın altındaki tabakaların güvenini Hükümete sağlayamazken ortanın üstündeki sınıfları Hükümetin aleyhinde birleştirdi. Büyük toprak sahipleri, Başbakanın yaptığının bolşeviklik olduğunu söylediler. Sendikalara yaklaşması, ise, iş aleminin patronlarını kendisine karşı çevirdi. Tarımı himaye eden usulleri kaldırması, nihayet büyük toprak sahiplerinin kurdukları teşkilâtı -idarecilerinin ikisi naziydi- Başbakanı Cumhurbaşkanına şikâyete mecbur bıraktı. Hindenburg da kendisine hediye edilen arazi dolayısıyla junker sınıfına dahil olduğundan Başbakanını çağırarak hesap sordu. Schleicher boyun eğmedi. Bu arazi sahiplerinin bir kredi konusunda çevirdikleri dalavereyi açıklamak tehdidinde bulundu. Dalavereciler arasında, doğrudan doğruya olmamakla beraber Mareşalin kendisi de vardı. Zira arazisi, veraset vergisinin ödenmemesi için kâğıt üzerinde oğluna devredilmişti. Başbakanın şantajı, homurtuyu suyun altına itti, fakat dindirmedi.

İkili entrika

Menfaatleri haleldar olan zümreler, Schleicher'e diş bilediklerini bildikleri ve zaten büyük sanayinin temsilcisi bulunan Papenin etrafında toplandılar. Onu, ilk elde Hükümeti devirmesi için finanse ettiler. Papenin de istediği bundan başka bir şey değildi. Derhal, aynı istikamette çalışan Hitlerle temas imkanı aradı ve buldu.

Papen zenginlerin devam ettikleri bir hususi klüpte bir konferans

verdikten sonra, üyelerden Baron Kurt von Schroeder ile hususi bir konuşma yaptı. Schroeder'in Nasyonal Sosyalist Partiye para yardımında bulunduğu biliniyordu. Papen hatıralarında, bu konuşmada Baronun kendisine Hitlerle bir gizli görüşme teklifi yaptığını, kendisinin de bunu kabul ettiğini yazmaktadır. Daha başkalarının fikri ise, teklifi bizzat Papenin yaptığıdır. Kati olan, bu konuşmada Hitler ile Papen arasında bir mülakatın tertiplendiğidir. Nitekim, 4 Ocak günü iki adam Schroeder'in Kolonyadaki evinde buluştular. Papen, eve girerken beliren bir fotoğrafçının resmini çekmesine hayret etti ama, fazla önem vermedi. Hitler toplantıya Hess ve Himmler ile birlikte geldi.

İktidarda gözü olan iki adamın ikisi de görüşme sırasında ezikti. Hitler, Strasser'den sonra partiye hakim olabilmek için insanüstü gayret sarfetmiş, her gün bir kaç yerde konuşmuş, hemen bütün Almanyayı dolaşmış, kuvvet şurubu dağıtmıştı. Ama para sıkıntısı, partinin belini büküyordu. İstikbal parlak görünmüyordu. Bu bakımdan Hitler, pek üstten konuşamadı.

Ama, üstten Papen de konuşamadı. Zira o da iktidardan uzaklaştırılmıştı. Schleicher'in oyununa gelmişti. Bu yüzden, Başbakanken nazilere reva gördüğü muameleler Hitler tarafından bir şikayet konusu olarak ortaya getirildiğinde fazla itiraz etmedi. Maziyi unutmak, hale bakmak ve elele iktidarı almak lâzımdı. Papen, Schleicher'in devrilmesini, ondan sonra da bir Hitler-Papen hükümetinin kurulmasını teklif etti. Kabinede Papen ile Hitler eş yetkilere sahip olacaklardı. Görüşmeyi tertipleyen Schroeder'e bakılırsa neticede Hitlerin Şansölye olması, Papenin taraftarlarıyla birlikte kabineye katılması ve Sosyal Demokratların, komünistlerin ve yahudilerin Almanyanın kilit mevkilerinden uzaklaştırılmaları kararlaştırıldı.

Görüşmede Hitler, eski Başbakanın ağzından iki önemli haberi sızdırdı. Bir defa Hindenburg'un Schleicher'e Meclisi fesih yetkisi vermediğini öğrendi. Yani Reichstâg'da nazilerle komünistler elele verir de Başbakanı devirirlerse Mareşal, Schleicher'i korumayacak, yeni bir Başbakan arayacaktı. Hitler ayrıca, Papenle bir anlaşmaya vardığı takdirde Batı Almanya sanayicilerinin nazi partisinin borçlarını üzerlerine almaya hazır bulunduklarını haber aldı. Bu kıymetli bir müjdeydi, abra parti yarı iflâs halindeydi.

Fakat görüşme gizli kalmadı. Ertesi sabah bütün alman gazeteleri Papen - Hitler mülakatının tafsilatıyla doluydu. Schroeder'in evinin kapısında beliren fotoğrafçıyı ise bizzat Schleicher göndermişti. Papeni dakikası dakikasına takip eden casusları hadiseyi haber almışlardı.

Schleicherin tertipleri

Gerçekten, bir yandan cesur sosyal reformlar hazırlarken Schleicher entrika sanatını unutmadı. Papen ile Hitlerin başbaşa görüştükleri 4 Ocak günü, İtalyadan dönmüş bulunan Strasser ile Hindenburg'u görüştürdü. Strasser, kabineye girmeyi kabul ettiğini bildirdi. Milliyetçilerin lideri Hugenberg de aynı taahhütte bulundu. Fakat ne Strasser, ne de Hugenberg sözlerinde durdular, Naziler bir mahalli seçimi kazanıp ta bunu Goebels'in mehareti sayesinde görülmemiş zafer olarak ilân edince hava tekrar değişti. Strasser de, Hugenberg de oyunu nazi lideriyle beraber oynamayı tercih ettiler. Hitler Strasser'e fazla yüz vermedi. Zira sabık 2 numara, parti içinde bütün önemini ve prestijini, kudretini kaybetmişti. Buna mukabil Hugenberg daha fazla iltifat gördü. Mahalli seçimdeki zafer Hitlerin kucağına çok kıymetli iki eleman daha attı: Oscar von Hindenburg ile Genel Sekreter Meissner

Ocak ayının 22. gecesi Mareşalin oğluyla Genel Sekreteri Cumhurbaşkanlığı köşkünden, kimsenin kendilerini farketmemesi için bir taksiyle ayrıldılar ve o tarihlerde hiç kuryenin tanımadığı, Papenin Türk cephesinden arkadaşı olan Joachin von Ribbentrop adında bir nazinin evine gittiler. Orada Papen, Hitler, Goering ve Frick ile konuştular. Genç Hindenburg ile Hitler başbaşa bir odaya çekildiler ve bir saat kadar görüştüler. Führer kapalı kapılar arkasında, zayıf karakterli bir adam olan Oscar'ı yarı tehdit etti, yarı vaadlerle okşadı. Vergi kaçakçılığının duyulması bütün Hindenburg'lara zarar verecekti. Halbuki, Hitlere iktidar yolunda yardım etmek geniş faydalar sağlayacaktı. Hakikaten, Hitlerin iktidara gelmesinden bir kaç ay sonra Albay Oscar General oldu. Hindenburg'ların arazisine de vergiden muaf beşbin akrlık toprak ilâve olundu. Bu, kapalı kapılar arkasındaki mülakat hakkında bir fikir verebilir.

Hitler ve kabine arkadaşları
Döğücü ve hınk deyicileri

Hitler, oğlu ile genel sekreterini ele geçirdikten sonra ihtiyar Mareşal üzerinde işlemekten geri kalmadı. Bu sarada, komünistlerle birlik olarak Reichstag'ta Schleicher'e elinden gelen güçlüğü çıkarıyordu. Bu güçlükleri bir an kadar faal Papen Hindenburg nezdinde kıymetlendiriyor ve telkinlerde bulunuyordu. Ocak ayının sonlarında Başbakan Cumhurbaşkanına gitmek ve Mecliste ekseriyet bulamadığını bildirmek zorunda kaldı. Reichstag'ın feshini, kendisine fevkalâde yetkiler verilmesini istedi. Hükümetini bir askeri hükümet haline getireceğini de saklamadı.

Değişen roller

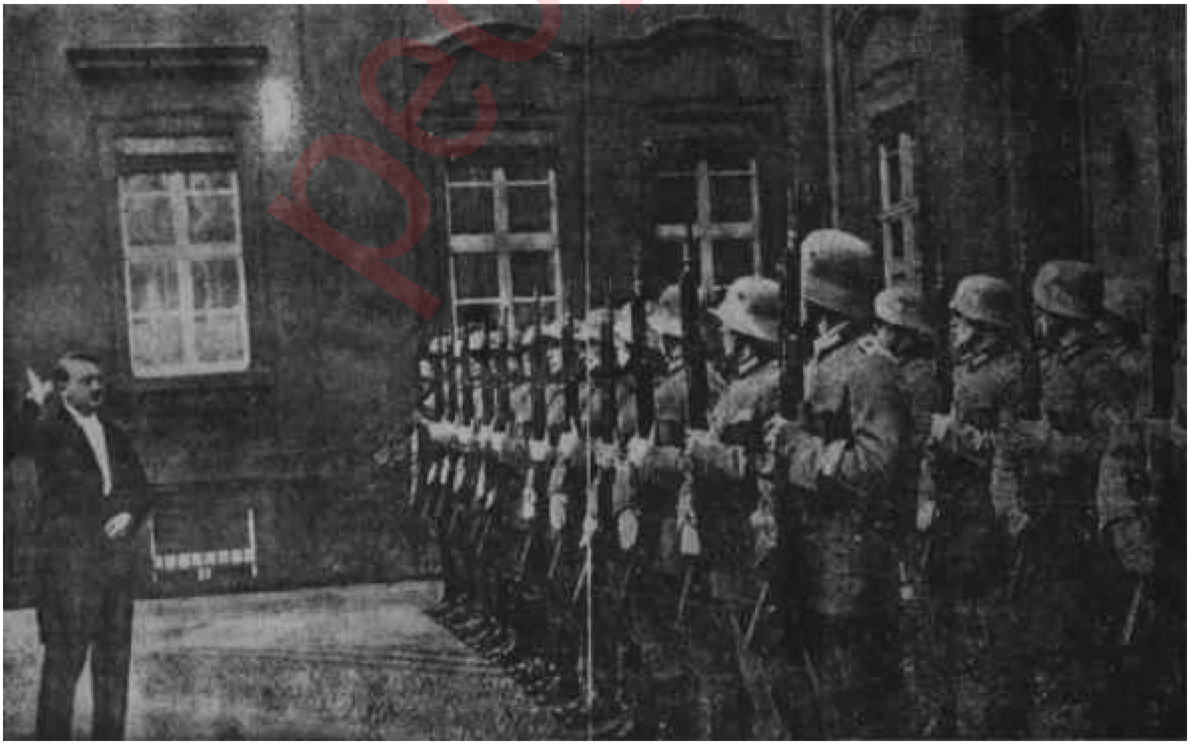
Papenin beklediği gün gelmişti. Şimdi Schleicher, tam kendisinin iki ay önce bulunduğu durumda bulunuyordu. Bu sefer Papen ihtiyar Mareşale yeminimden caymasına lüzum olmadığını, kendisinin Hitlerle konuşup Mecliste bir ekseriyet bulabileceğini bildirdi. İki ay önce Hindenburg, bu sebepten Schleicher'i Pepene tercih etmemiş miydi? Şartların değişmediğini, gene aynı düşüncede olduğunu, onun için Schleicher'in arzusunu yerine getiremeyeceğini iki adama bildirdi. Schleicher 28 Ocakta istifasını Hindenburg'a verdi. Mareşal, Hitlerin başkanlığında bir kabinenin kurulması için temaslarda bulunmaya Papeni memur etti.

Papen, son dakikada Hitlere de bir "kazık atmak" teşebbüsünde bulunmaktan kendini alamadı. Milliyetçilerin lideri Hugenberg'ten kendisiyle birlik olup olmayacağını sordu. Goebels'in o günlerdeki hatıra defteri yaprağında "Papenin yeniden Başbakan olması ihtimali hala var" yazılıdır. Fakat Hugenberg teklifi reddetti. Bu sırada Schleicher de boş durmadı. Ordunun başkomutanı General von Hammerstein'i Cumhurbaşkanına gönderdi ve Ordunun ne Papen'i, ne de Hitleri istediğini bildirtti. Mareşal, "Avusturyalı Onbaşıyı Başbakan yapmayı düşünmediğini söyledi.

29 Ocak, Almanyanın hayati günü oldu. Taraflar bütün entrikalarını o gün tezgâha koydular ve son kozlarım oynadılar. Schleicher Hammerstein'i bu sefer Hitlere gönderdi. Başkomutan nazilerin liderine Papenin kendisine oyun oynayabileceğini, onun için Schleicher ve Orduyla birlik olmasını teklif etti. Fakat Hitler umursamadı. Mareşalin Ordu üzerindeki hakimiyetine güveniyordu. Ancak akşama doğru Goering korkunç bir haberle geldi. Bütün başarı ihtimallerini kaybetmiş olan Schleicher ile Hammerstein Potsdam'daki birlikleri harekete getirmişlerdi. Berlini raptedecekler, Hindenburg'u hareketsiz kılacaklar ve bir askeri diktatörlük kuracaklardı. Havadis, nazilerin kampında bomba gibi patladı. Hitler derhal mukabil tedbirlerini aldı. Ordudaki ve polisteki adamların: seferber etti. Daha mühimi, S. A.'ları bir mukabil hareket için hazır vasiyete getirdi. Ayrıca durumu, Hindenburg ile Pepene de bildirdi. İki adam derhal, Cenevrede bulunan General von Blomberg'i Berline davet ettiler. Blomberg'i istasyonda iki kişi karşıladı. Başkomutan Hammerstein adına bir subay Generali karargaha çağırdı. Oscar von Hindenburg ise kendisini babasının beklediğini bildirdi. Blomberg Cumhurbaşkanının davetine icabet etti. Hindenburg kendisini derhal Hitler -Papen kabinesinde Savunma Bakanlığına tayin etti. Böylece Ordunun idaresi "emin eller"e geçmiş oldu.

Ertesi sabah, 30 Ocak 1933 günü Hitler kabinesinin üyeleri Başbakanla birlikte Başbakan Yardımcısı Papenin evinde toplandılar ve Saraya gittiler O gün öğle vakti, Mareşal Hindenburg "Avusturyalı Onbaşı"yı Alman Reich'ının Şansölyesi ilân etti.

(Gelecek yazı: Saat 12 - İktidarı alan Hitler diktatör oluyor.)

Başbakan Hitler Saraya giriyor

Bir yolun sonu, bir yolun başı

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Dış Yardım

Plânın çevresinde

Lacivert elbiseli, topluca, gözlüklü adam AKİS muhabirine:

"— Bir iki nümayiş ve Plâncıların istifasının Konsorsiyum görüşlerine tesiri imkânsızdır. Türkiyenin 5 yıllık Plânı için gerekli olan dış finansman mutlaka temin edilecektir" dedi. Bu güzel ama fazla pembe bir söz oldu. Zira hadiseler Pariste akis bıraktı.

Olay, bitirdiğimiz haftanın sonlarında Maliye bakanlığında geçti. Gözlüklü, topluca adam ise, Hazine Dairesi Müşaviri Zeki Tokerdi.

Gerçekten, haftanın en önemli de, Müşterek Pazara dahil diğer üye devletlerin de Federal Almanyanın iktisadi baskısı altında müspet yönde bir temayülleri olduğu kolayca görülebilir. Nitekim önceki haftanın başlarında toplanan üye devletler Bakanlar Kurulu, yayınladığı bir bildiriyle, Türkiyeye 300 milyon dolarlık bir yardım yapabileceğini ve şartlarının ancak Konsorsiyum toplandıktan sonra tespit edilebileceğini açıklamış bulunmaktadır.

Haftanın ortalarında, böyle müsait bir atmosfer içinde başlayan Konsorsiyum müzakerelerinde, ilk olarak, daha çok Plânın tümü ve bilhassa iç finansman meseleleri üzerinde duruldu. Birinci gün Konsorsi-

Dr. Ripken
Ümit dağın ardında

iktisadi konusunu, 3 ve 4 Ekimde Pariste toplantısını yapmış olan Türkiyeye Yardım Konsorsiyumunun müzakereleri teşkil etti. Bilindiği gibi, 1962 Temmuzunun sonlarında kurulmuş olan Konsorsiyum A.B.D., İngiltere, Kanada ve Müşterek Pazar üyesi devletlerle OECD ve Dünya Bankası gibi teşekküllerden meydana gelmiştir. Şimdilik bu Konsorsiyumun bütün ağırlığı, daha çok, iki uca yüklenmiş bulunmaktadır. A.B.D. ve Federal Almanya gibi iktisaden kuvvetli iki devlet, dış yardımın mutlak taraftarıdırlar. Bu yardımla ilgili olarak kısa bir ekonomi -politik incelemesi yapıldığı takdir-

yum, kendi arasında toplandı ve prensip olarak Türkiyeye yardım yapmayı ve fakat her şeyden önce Plânı inceleyip ona göre şartların müzakeresine başlamayı kararlaştırdı. İkinci gün ise, Türkiyenin OECD nezdindeki Türk Delegasyonu Başkanı Münir Mustar, Plânın genel hükümleri ve ana hedefleri üzerinde bilgi verdi ve iç finansmanın karşılanmasında tatbik edilecek olan prensipleri belirtti. Bu arada, Konsorsiyum üyelerinin yüzünü en çok güldüren husus da, Plânın tatbikinde enflâsyonist bir politika güdülmiyeceği hakkında Türk hükümetinin verdiği garanti oldu.

Mola

Perşembe günü sabah saat 8 den 12 ye kadar devam edilen müzakerelerden sonra Konsorsiyum ancak akşamüstü 17'de tekrar toplanabildi. Bu ikinci toplantıda, Plânın kati şekli görüldükten sonra asıl müzakerelere geçilmesi karar altına alındı. Öte yandan Konsorsiyum, Plânın tatbikatına 1963 yılı başında başlanacağını göz önünde tutarak, Türkiyeye yapılacak yardımın Aralık ayına yetiştirilmesini sağlamak amacı ile ikinci toplantı tarihini 13 Kasım olarak tespit etti.

Plânın ihtiyaç gösterdiği 1,5 milyar dolarlık dış yardımın sağlanacağına muhakkak gözü ile bakılmakla beraber Konsorsiyuma üye çeşidi devletlerin yardım konusundaki görüşlerinin birleştirilmesi, çözülmesi oldukça çetin bir problem mahiyetini arzetmektedir. Problemin en önemli kısmını A.B.D. ile Konsorsiyuma üye devletlerin yapılacak yardımı hangi oranlarda paylaşacakları hususu teşkil etmektedir. Bilindiği gibi. A.B.D. geniş bir tediye açığı tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğunu ileri sürerek oranların yüzde 50 nispetinde olması tezini savunmaktadır. Öte yandan, Konsorsiyuma üye devletler yardımı tek elden Konsorsiyum vasıtasıyla mı, yoksa ayrı ayrı kendi şartları muvacehesinde mi yapacaklardır? Bu konunun da henüz cevabı verilmiş değildir. Nitekim, Konsorsiyum Başkanı Ripken, geçen ay Türkiyeye yaptığı ziyarette, bu hususu aydınlatmaktan çekinerek:

"— Şimdilik bir şey bilmiyorum, Her şey Kansorsiyum toplandıktan sonra kararlaştırılacaktır" demiştir.

Yardımın halli zor problemlerinden bir diğerini de, yardımların şekli ve şartları teşkil etmektedir. Konsorsiyuma üye devletler kredi, hibe ve teknik yardım şeklindeki yardımları hangi ölçüler dahilinde yapabileceklerdir? Açılacak olan kredilerin vâde ve faizleri ne olacaktır? Türkiye, ağır dış borçların yükü altında olması sebebiyle önümüzdeki ilk 5 yıl zarfında mevcut taksitlerin haricinde yeni bir ödemeye daha girişebilecek mali kudrette değildir. Öte yandan Avrupa devletlerini de alışkın oldukları kısa vâde ve yüksek faizli kredilerden, uzun vâde ve düşük faizli kalkınma kredilerine çekebilmek son derece güç olacaktır.

Bütün bu avantaj ve dezavantajlar gözönüne alınarak yapılacak bilançoya göre, A.B.D. ve Dünya Bankasından hibe şeklindeki yardımların, OECD ve Konsorsiyuma üye devletlerden ise ancak uzun vadeli ve düşük faizli kredilerle bol teknik yardım sağlanabileceği umulmaktadır.

Aile

İhtilâlin sonu

Kadın hakkında bugüne kadar pek çok yazı yazılmış, pek çok şey söylenmiştir. Ama ne yazık ki o, çoğu zaman değişik bir mahlûk gibi ele alınmış, tek taraflı, yanlış bir görüşle incelenmiştir. Bu arada erkek de tamamiyle ihmal edilmiştir. O da işinden, para kazanmaktan başka bir düşüncesi olmayan, eğlenceye, zevke düşkün, iç dünyası bulunmıyan bir varlık olarak canlandırılmıştır.

Gerçek şudur ki erkek, tam elli yıldır, insanlığın geçirdiği en büyük ihtilallerden birine evinde şahit olmakta ve sessiz sedasız sonucu beklemektedir. Bu ihtilal, bugün dünyanın bir kısmında sona ermiş bulunmaktadır. Kadın, "eşitlik" dediği "üstünlük" savaşında büyük adımlar atmış, sonra yerinde durmuş ve nihayet ailenin mutluluğu konusunu ön plâna çıkararak, erkeğe dönmüş, onu anlamaya, beraber düşünüp beraber hareket etmeye koyulmuştur. Bu, Kile için yepyeni ufukların açılması demektir. Kadının erkekle eşitliği gerçekten birçok sahalarda onu kolayca üstünlük iddiasına götürmüştür. Çünkü kadın eşit haklar, eşit meslek, eşit iş sahibi olduktan sonra anne olmanın, kadın olarak kalmanın avantajlarından da faydalanmış ve erkeği bir çok iş sahalarından ittiği gibi, evine de tek başına hâkim olmuştur. Öğretmenlik, sekreterlik, belediyecilik ve idarecilik gibi bir çok iş ve meslekler, bugün dünyanın bir kısmında âdeta "kadın"ın inhisarına girmek üzeredir. Bunun zararlı olmadığı muhakkaktır. Çünkü dünyanın, kalkınmak için kadın gücüne de ihtiyacı vardır. Ancak, "kadın"ın evdeki bu "mutlak hakimiyet" inin gerek topluma ve gerekse aileye zararlı olacağı da bir gerçektir. İşte bu sebepten kadın, erkeği tanımağa karar vermiş bulunmaktadır.

Bugünün erkeği

1900 yılında erkeğin kocaman bir sakalı vardı. "Sakalım yok ki sözüm dinlensin" tabiri belki de bundan ötürü çıkmıştır. O devirde sadece erkek konuşur, erkeğin sözleri evde kanun yerine geçerdi. Erkek sakalını kesti ve sustu, dinlemesini öğrendi. Bugün evde en çok konuşan, kadındır. Bu, bugünün erkeğinin 1 numaralı şikâyetidir. İkinci şikâyeti de, "görülen lüzum üzerine" babalık görevinden el çektirilmiş olmasıdır.

Gerçi, birçok babalar bunu önce bir kolaylık olarak kabullenmektedirler ama, çok geçmeden artık evlerinde bir yabancı olmaya başladıklarını da hissetmektedirler. Dışarda her işi erkek gibi beceren kadının, ev tanzimi veya eve ait meselelerde kocasını fikir sahibi bile saymaması gerçekten isyan ettiricidir. Erkek, evindeki bu durum karşısında günden güne kendi iç âlemine kapanmış, orada kendine bir takım meşgaleler, telafi mekanizması aramıştır. Erkeğin ikinci plana itildiği diyarlarda, bir erkek için en büyük zevk, otomobil kullanmaktır. Evin idaresini kaybetme duygusu, onu direksiyona sarılmaya zorlamıştır. Ama bugünün erkeğinin tek zevki elbette ki sadece otomobil kullanmaktan ibaret değildir. Yapılan anketler, erkeğin iyi sigaraya, alıştığı gazeteye, -kaçamak faslından- "dinlendirici bir' kadın"a ve -tabii- zevkli giyime de aynı şekilde zaafı olduğunu göstermiştir.

Baba ne işe yarar?

Bir çocuk, birgün annesine herkesin içinde:

"— Kuzum anne, babalar ne işe yararlar?" diye sormuştu.

Anne şaşkın bir halde, cevap vermeye hazırlanıyordu ki, çocuk hemen atıldı ve muzaffer bir sesle:

"—- Biliyorum, babalar eve para getirirler" dedi.

Bu çocuk, "baban"ın evde ne yaptığını soran tek çocuk değildir. Soru, üç senedir bir alarm işareti halinde ruh sağlığı kongrelerinde, eğitimcilerin toplantılarında, ailede, okul-aile birlikleri ve psikoloji dergilerinde dünyayı dolaşmaktadır. 1962 ailesinin büyük bir derdi "babalık görevinden istifa eden babaların durumu"dur. Kabahat sadece, dışarıda fazla çalışan, ekmeğini taştan çıkaran veya ilgisizlik gösteren, evde yalnızca gazete okuyan, "dinlemek "için tek pazarım var" diyen erkekte değildir. Kabahat biraz da annenindir. Akşam eve dönen baba, küçük bebeği sevmek isterse anne derhal ortaya atılır, ya çocuğun uyku veya mama saatinden, ya banyosundan, ya da yapılacak başka işlerden söz açar. Bugünün kadını, çocuk terbiyesi konusunda, genel olarak, erkekten çok daha iyi aydınlatılmış durumdadır. Neşriyatı oldukça yakından izler, fırsat buldukça konferanslara gider. Çocuk üzerindeki tecrübesi ise, ona tabii olarak söz hakkı vermiştir. Böylece çocuğun eğitimim eline alır, biraz çocuğa hakim olmak sevdası, biraz da çocuğa daha faydalı olabileceğini düşündüğü için, babayı bilerek veya bilmiyerek çocuktan uzaklaştırır. Bu telâfisi pek güç bir hatadır. Bir çocuğun erkek ve kadın hakkında fikir sahibi olabilmesi, ancak bu rollerini başaran anne ve babaya sahip olmasıyla mümkündür. Erkek çocuk için baba, ya taklit edilecek, ya da karşı gelinecek bir modeldir. Erkek çocuk kendini ya babasına benzetmeğe çalışır, ya da ondan uzaklaşır. Her iki durumda da babanın etkisi, onun gelişmesi üzerinde rol oynıyacaktır. İlerde karısına karşı duyacağı hisler ise, annesinin evde yarattığı hislere bağlı kalacaktır.

Baba ve kızı
Böylesine can kurban

Kız çocuk için do durum aynıdır. O da ya annesine benzeyecek, ya da onun tam zıddı olup çıkacak, hayatındaki erkekte, üç yaşındaki büyük aşkını, babasının niteliklerini arayacaktır. En iyi eğitimci anne bile babanın yerim dolduramaz. Baba, ailede otoriteyi temsil etmek zorundadır. Fakat, baba, artık eskisi gibi yalnız emir vermiyecek, aynı zamanda çocuğu anladığını, onu sevdiğini de ispat edecektir. Anlayışsız, kuru, bilgisiz bir otorite kolay tatbik edi-

lir bir usûldür ama, ihtiyaca cevap vermiyecek ve çocuğu, babada bulamadığı nitelikleri annede aramaya itecektir.

Anlayışsız otorite yanında önemli olan bir hata da babanın fazla himaye sevdasına kapılıp çocuğu hayata hazırlayamamasıdır. Çocuk küçük yaştan, yalnız babasına değil, kendisine de güvenmeye alıştırılmalıdır. Bütün bu mahzurların en büyüğü ise annenin, kendini babanın yerine koyma ihtiyacını duyup, aile de babayı "zayıf adam", hatta "gülünç adam" durumuna düşürmesidir. Baba kuvvetli olmalı ve hor meselede çocuklarına "annen bilir", "git annene sor" dememeli, sahaları ayırmasını, anne ile anlaşıp, eğitim işini kısmen üzerine almasını becermelidir.

Erkek modası

Kadınların moda merakı ile alay eden birçok erkekler bugün giyim merakında onlardan pek de geride kalmamaktadırlar, Meselâ Fransada 20 binden fazla erkek terzisi, 65 bin kadar da bu konu ile ilgili teknisyen vardır. Bunlar kurdukları federasyon ile her yıl, yeni bir erkek modası ortaya atarlar. Erkek giyiminde hazırcılık da bir hayli yol almıştır ve 600 işçinin, gece gündüz kumaş kesen 20 makastarın büyük bir atölyede hazırladıkları şık ve oldukça pahalı hazır elbiseler Pariste dört katlı muazzam bir mağazada 150 satıcı tarafından satışa çıkarılmaktadır. 1962 yılı erkek modasına hakim olan şey, cür'et ve ağırbaşlılığın imtizacıdır. Fantezi daha çok kumaşın cinsi ve rengi üzerinde olup, kup ve biçim klâsiğe yakın, ağırbaşlıdır. Kostümler ve hatta pardesü ve paltolar tüysıklettir. İyi bir kumaş, ısıtıcı olduğu kadar da hafif olmalıdır. Bu yıl bordoya bakan bir kahverengi, kahverengine bakan bir altın sarısı ve belirsiz şekilde kırmızı benekleri bulunan siyah, klasik lâciverdin ve grinin yerini tutmuştur. Gündüz giyilen kumaşlar sık dokunmuş, parlak görünüşlü, düzgün kumaş lardır. Gece kumaşlarında bu parlaklık çok fazladır. Beyaz gömleğin yanında bu yıl ortaya atılan "yıldız göm lek" yuvarlak yakalı olup. gri çizgili beyaz kumaştan yapılmıştır. Düz gri gömlek üzerine beyaz yaka veya küçük kareli gömlek, üzerine düz beyaz yaka da çok modadır. Birçok fabrikalar kravatlarla aynı desende çorap imal etmişlerdir. Tergal kravat, tergal pantolan, pratikliği bakımından olduğu kadar şık durusu yüzünden de tutunmuştur. Ufak kareli, belirsiz? desenli kumaşlar, yıkanıp ütülenebilir çizgili kadife ve ince dokunmuş klâsik sveterler çok gençlerle gençler tarafından aynı derecede beğenilmektedir.

Parisin tanınmış güzellik enstitülerinden biri, erkek müşterilerinin kadınlardan daha çok olduğunu itiraf etmiştir. Bu enstitüye günde 200 erkek gelmektedir. Çoğunluğu çok genç sanatkarlarla seksen yaşını geçmiş senatörler teşkil etmektedir. Kadınların en korktukları şey, kırışık; erkeklerin en korktukları şey ise, saçlarının dökülmesidir.

Bundan Sonra Mektuplarınızı Bekliyorum

Jale CANDAN

Yıllardan beri değişik konularda ve özellikle sosyal konularda yazı yazıyorum. İşimi gerçekten severim, fakat kendimi yalnız başına monolog söylemeğe çıkmış kimseye benzettiğim zamanlar olmuştur. Kendi kendime konuşmaktan bazen sıkılmışımda! Okuyucularımın aynı konuyu hangi yönden ele aldıklarını, bulundukları çevrede, yaşadıkları evde meselelerinin ne olduğunu, onlara gerçekten hitab edip edemediğimi çok merak etmişimdir.

Sosyal konular çok yönlüdür. Bunlar memleketin ana davaları ile de birleşirler ve çoğu zaman bunların bir belirtisidirler. Bu bakımdan, memleketin dört bir köşesinde okuyucularımın neler düşündüklerini, neler duyduklarını bilmek, bunları cevaplandırmak, öyle zannediyorum ki, meseleleri tek taraflı alıp işlemekten çok daha faydalı olacaktır. Zaten hiç durmadan değişen bir dünyada, okuyucu, gün geçtikçe, dergi veya gazetelerde, mektuplarıyla, fikir yazılarıyla yazarın hemen yanında yer almaya başlamış ve kendi dergisini, kendi gazetesini etkisi altında tutmaya başlamıştır. Değişen bir dünya görüşü yalnız gazete ve bu tip neşir organlarını değil, aynı zamanda değişik sanat kollarını da aynı yolda etkilemiştir.

Bugün sinema, beyaz perdesinde, yaşıyan halka, kitleye, gerçek figürana da yer ayırmış ve onun bazen acı, bazen sevimli, düşündürücü çıplak gerçeklerinden, rol yapan sanatkârın yanında faydalanma çarelerine başvurmuştur. Televizyonda yüzlerce, binlerce, yüzbinlerce insan bugün artık sanatçının, profesyonel hatibin, konferansçının yerini almış durumdadır. Bunlar düşüncelerini, dertlerim, duygularını, umut ve dileklerini seyirciye doğrudan doğruya ulaştırmakta, toplumun meselelerini, katıksız şekilde dile getirmektedirler.

Biz bu yeni tutuma, AKİS'in KADIN sayfasında "Okuyucu Mektupları" ile katılmaya karar verdik. KADIN sayfasını bundan böyle bir ayna gibi topluma, evlerimizin dört duvarının içine, daha da derinlere, iç dünyamıza tutmak istiyoruz. Bu işi yalnız başıma ben yapamam. Bu sayfaları bundan sonra, isterseniz, beraber hazırlıyacağız. Evinizdeki, çevrenizdeki, toplumdaki meseleleri, imzalı veya imzasız mektuplarla burada dile getirebilirsiniz. Burada özel dertlerinizi cevaplandırmaya da çalışacağım. Özel dediğimiz dertler, o zaman, göreceğiz ki hepimizin derdidir ve evimizin içinde sandığımız bir mesele toplumun taa içinde, onun ana davalarının içindedir. Şunu hemen söyliyelim ki, bugüne kadar pek çok uzman, psikolog, ruh doktoru, hukukçu, sosyolog, pedagog AKİS'in KADIN sayfasında bana yardım etmiştir. Bu kimseler, bugün yalnız benim değil, sizin de sorularınıza cevap vereceklerdir. Onları bazı vakalarda sizinle başbaşa bırakacağım. Toplumu ilgilendiren birçok konuları, oturum şeklinde burada sizlerle, yetkililerle hep beraber tartışacağız. Bu sayfa artık KADIN sayfası değil, hepimizin sayfası olacaktır. Çünkü bugünkü görüş, toplumu, aileyi, iç dünyamızı ilgilendiren konularda artık kadın - erkek diye bir ayırma yapmıyor. KADIN sayfası, AKİS tipi dergilerde olduğu gibi artık AKİS'te de tarihe karışacaktır. Ama, AKİS'in diğer sayfalarında, KADIN sayfasında bugüne kadar işlenmiş olan konuları daha canlı bir şekilde bulacaksınız. Çocuk terbiyesinin, aile geçimsizliği veya mutluluğun, dekorasyon ve hatta giyimin erkeği ilgilendirmeyeceğini sanmak yanlıştır. Ev, kadının olduğu kadar erkeğindir de.. Erkeğin de tıpkı kadın gibi bir iç dünyası vardır. Şimdi artık mektuplarınızı bekliyorum, sevgili okuyucularım.

S A N A T

Haberler

Gazetecilere ödül

Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu, geride bıraktığımız hafta içinde yaptığı toplantısında, gazetecileri yakından ilgilendiren bir teklifi kabul etti. Önümüzdeki günlerde, bu teklifle ilgili olarak çalışmalara başlanacaktır.

Kurumun Tanıtma Kolu, bir süreden beri gazetelerin haber dilini anlaştırma çalışmaları yapmaktadır. Bundan iyi sonuçlar da alınmaya başlamıştır. Kurumun, biri bilim, biri de edebiyat eserlerine verilmek üzere iki "Dil Armağanı" vardır. 1955 yılındanberi bu armağanlar her yıl verilmektedir. Basının yaygınlık alanını ve dilin arınmasındaki önemli yerini gözönünde tutan Kurum, ayrıca bir de "Gazetecilik Ödülü" koymayı yerinde bulmuştur. Aslında mı, biraz gecikilerek alınmış bir karardır.

Tanıtma Kolunca yapılan ve kabul edilen teklife göre, Ankara, İstanbul, İzmir basını için bir grup, Anadolu basını için de bir grup olmak üzere iki "Gazetecilik Ödülü" konmaktadır. Ödüller, gazete sekreterleri ile muhabirlerine ayrı ayrı verilecektir. Bununla ilgili yönetmelik Gazeteciler Cemiyeti ve Sendikası temsilcilerinin katılacağı özel bir kurulca hazırlanacaktır. 1 Ekimden 31 Aralığa kadar üç aylık dönem için bir ödül verilecek, bundan sonra da her yıl iki kere bu değerlendirme yapılacaktır. Ödülün Seçici Kurulu 7 kişilik olacak, bunların dördü gazetecilerden seçilecektir. Bunun için de Gazeteciler Cemiyeti ve sendikalarının aday göstermeleri istenecektir.

Türk Dil Kurumunun bu kararının basın çevrelerinde müsbet yankılar uyandıracağı ve uygulanmasından iyi sonuçlar alınacağı umulmaktadır.

Öbür ödüller ne oldu?

Her yıl 26 Eylülde sonuçları açıklanmakta olan Edebiyat ve Bilim ödülleri bu yıl açıklanmadı. Üstelik bu yıl Dil devriminin 30. yıldönümü idi. Gerçekten, uygulanan programın en büyük eksiği de bu oldu. Bu yıl, bilim ödülüne katılan eser yoktu. Edebiyat ödüllerine katılanların sayısı ise 35'i buluyordu. Seçici Kurul üyelerinden bir kısmının yurt dışında bulunması, bir kısmının istifa etmiş olması ve raporların zamanında verilmemesi yüzünden belli günde açıklanamıyan sonuçların en kısa süre içinde halkoyuna bildirilmesi için Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu gerekli kararı almış bulunmaktadır. Boşalan iki yedek üyeliğe M. Sunullah Arısoy ile Cahit Öztelli seçilmişlerdir. Alınan karara göre Seçici Kurulu 13 Ekim 1962 cumartesi günü saat 15 de toplanacak ve aynı gün sonuçlar açıklanacaktır.

Bu gecikmeden en çok tedirginlik duyanlar, ödüle katılan sanatçılar oldu. Belli etmemeğe çalışıyorlar ama, 26 Eylülden bu yana hemen hepsinin sancılı bir hali var.

Armağan kazanacağına en çok güvenenenlerden biri, bu gecikmeden çok canı sıkılmış bir halde:

"— Kardeşim, olur mu böyle iş? Verin şu paramızı da, sırtımıza bir şeyler yaptıralım. Gittim kumaşını beğendim, ayırttım, yarın gelir alıgeçemiyorum" deyince, başka bir sanatçı:

"— Peki, ya kazamazsan?"

diye sordu.

Beriki kızdı :

"— Ne demek kazanamazsan? Ben kazanamazsam, kim kazanır?"

"— Canım, öyle değil. Bakarsın, Seçici Kurulunda gerekli oy sağlanmaz, sana vermezler ama kimseye de vermezler... Olmaz mı sanki? Kaç yıldır böyle oluyor bir çok dallarda."

Aday sanatçı biraz düşündü, başını kaşıdı :

"— Böyle olursa, bu, haksızlığın daniskası olur! Yurt dışına gitmekten başka çâre kalmaz." dedi .

Öbürü bıyık altından güldü:

"— Gidersin, gidersin.. Nasıl olsa Oktay Rifat gitti. Burhan Arpad da gitti. Sen de onlar gibi pasaport alır, Marmara adasına gidersin belki!"

T İ Y A T R O

İstanbul

Tiyatronun Harika Çocuğu

Ankara gibi, İstanbulda da yeni mevsimi açmak özel bir tiyatroya nasiboldu. Oraloğlu Tiyatrosu, 20 Eylülde temsillere başlamakla hem tiyatro mevsimini on gün öne almış, hem de, erken davranarak, Ekimin ilk haftasında birbirini kovalayan premiere furyasının dışında kalmış oldu,

Oraloğlu Tiyatrosu, aynı soyadını taşıyan genç sanatçıları sahneye çıkararak, bir aile tiyatrosu olmak yoluna girmiştir. Bütün idare işlerini Ali Oraloğlunun, bütün sanat işlerini de Lale Oraloğlunun yürüttüğü bu özel toplulukta Burçin ve Alev Oraloğlu, geçen mevsimdenberi, İstanbul seyircisine tanıtılmış ve oldukça önemli rollerdeki başarılarıyla büyük limitler uyandırmışlardır. Hele küçük Alev, "Kötü Tohum"la, büyüklerin on, onbeş yılda ancak sağlayabildikleri bir şöhrete birkaç ay içinde ulaşmış, bütün İstanbul onu görmek için, geçen mevsim, Oraloglu Tiyatrosunu doldurup taşırmıştır.

Alev Oraloğlunun "Kötü Tohum"-da kazandığı büyük başarı, sâdece bir sanat başarısı olmakla da kalmamış, bu oyunun tam 174 defa oynaması gribi, özel tiyatrolar için güzel bir rekor kurarak, mensubolduğu topluluğa önemli bir "gişe başarısı" da kazandırmıştır. Şimdi yeni mevsimin ilk oyunu olarak ele alınan "Karanlığın İçinden" piyesinde gösterdiği daha da üstün başarı geçen mevsim kazandığı başarının bir tesadüf eseri olmadığını açıkca göstermekte ve bütün dikkatleri bu "harika çocuk" üzerine çekmektedir.

Sekiz yaşındaki bir kız çocuğunda insanı şaşırtan bu sanat gücünü, üstüste, birbirinden farklı ve çok güç oyunlarda, hayranlıkla seyredenlerin, körpe bir kabiliyetin "istismar "ından sözetmeleri de aynı derecede şaşırtıcıdır. Sanat kaabiliyeti ya vardır, ya da yoktur. Tiyatroda sanat kaabiliyetinin istismarı, diye bir şey düşünülemez. Sahne kabiliyeti, işledikçe ışıldayan kılıçlara benzer. Temenni edilecek tek şey, Alevin, her zaman, bu kabiliyetini geliştirecek, sanat değeri olan eterlerde vazife almasıdır. Ancak bunun tersi yapıldığı, Alev rastgele oyunlarda halka bir küçük "harika aktris" göstermek için sahneye çıkarıldığı gün, ancak o zaman bir istismardan sözedilebilir.

Alev ve Lale Oraloğlu
Anasına bak, kızını al

"Karanlığın içinden"..

Oraloğlu Tiyatrosunun ilk oyun olarak çıkardığı piyes, Gönül Karacanın Amerikalı tanınmış yazar William Gibson'dan çevirdiği "Karanlığın İçinden"dir. İki, üç yıl kadar önce, ANTA tiyatro topluluğuyla yurdumuza gelen ünlü Amerikalı sanatçı Helen Hayes'in ve arkadaşlarının Ankarada oynamış oldukları bu oyun, hayat mücadelesini bütün dünyanın ibretle takibetmiş olduğu, sağır ve kör Helen Keller'in, daha doğrusu onu yetiştirmiş olan öğretmeni Annie Sullivan'ın örnek macerasıdır. "Goothe ile Konuşmalar" yazarı Eckermann gibi, Annie Sulivan da unutulmuştur, ama ikisinin de eseri yaşamıya devam ediyor. William Gibson, "Karanlığın İçinden" piyesini yazmakla, bu unutulan yaratıcıyı, Annie Sullivan'ı, dünya seyircilerine hatırlatmıştır.

Sahnedeki oyun

Üç perde içinde, çok değişik tabloları, on beşe yakın kişileri olan ve geçen yüzyılın sonlarına alt kostümlerle oynanması gereken bir oyunu, Oraloğlu Tiyatrosunun o küçük, fazla derinliği, hele yüksekliği olmıyan sahnesine sığdırmak kolay iş değildi. Lâle Oraloğlu, başrolünü de üzerine aldığı oyunu sahneye koyarken bütün güçlükleri, Teoman Berkin havayı veren dekorları içinde, yenebildiği kadar yenmiş, yene-

mediği kadarını da inandırıcı, ifadeli bir oyunun seyirciye herşeyi unutturan büyüsüne bırakmıştır. İyi bir oyun, teknik imkânsızlıkları gözönünde duran bir sahnede, dekor, ışık ve sahne dispozisyonundaki kaçınılmaz aksaklıkları her zaman "kapatır." "Karanlığın İçinden" temsili için de öyle olmuştur.

Bellibaşlı rollerden Yüzbaşı Keller'de İhsan Yüce, Doktor'da Ender Işık, Mrs. Kate Keller'de Cansen Usman, Iv Hala'da Esin Eden rahat ve iadeli oyunlarıyla inandırıcı tipler çizmişlerdir. Hele İhsan Yüce, doyurucu oyunuyla gerçek bir kaabiliyet olduğunu göstermiştir.

Eserin iki kahramanından Annie Sullivan'da Lale Oraloğlu, değişik ve çok güç bir rolde, zekâ dolu oyununun yeni ve güzel bir örneğini daha vermiş, o idealist kadını sıcak bir oyunla yaşatmıştır.

Hastalığı, sakatlığı yüzünden anasının, babasının, yakınlarının şımarttığı, o ele avuca sığmaz, inatçı, bütün huysuzluğu içinde cin gibi ve her şeye rağmen talihsiz Helen Keller'de Alev Oraloğluyu övmek için kelime ve sıfat bulmak güçtür. Kendisini, henüz hakim olamadığı diksiyonunun hendikapından da kurtaran bu dilsiz rolde, jest, oyun, hele mimik kudreti kolay kolay unutulmayacaktır. Bu harika çocuğu, bu mevsim bütün İstanbulun görmek isteyeceğim ve "Karanlığın İçinden"in aylarca afişte kalacağını tahmin etmek kehanet sayılmamalıdır.

Ankara

"Aceleci Kalb"

Meydan Sahnesinin ilk oyunu bir Amerikan piyesidir. Seçkin Selvinin John Patrick'den çevirdiği "Aceleci Kalb". Oyunun asıl adını programda, hatta afişlerde bildirmek, Batıda hiç ihmal edilmiyen bir usûldür. Telif hakkı sözleşmelerinde buna dair hükümler bile konulur. Ama çoğu tiyatrolarımız, gene de bu usûle, nedense, önem vermezler. Meydan Sahnesi de bunu belirtmeğe lüzum görmemiş. Onun için dilimizin özelliklerine, de, oyunun özüne de pek uygun düşmeyen "Aceleci Kalb" adı, biraz aceleye gelmişe benzemektedir.

Oyunun yazan John Patrick, seyircimizin çok iyi tanıdığı bir yazardır. Hemen bütün dünya sahnelerini dolaşmış olan "Çayhane"si, yedi sekiz yıl önce, Ankara ve İstanbul sahnelerinde de oynanmış, aylarca afişte tutunarak büyük bir ilgi görmüştü. Onun için, yıllardan sonra, aynı yazarın bir yeni oyununu sahnemizde görmek isteyenler çok olacaktır.

"Çayhane" gibi "Aceleci Kalb" de konusunu İkinci Dünya Savası sırasında, askerler arasında geçen bir vakadan alıyor. Ama John Pat rick yeni oyununda Amerikan askerî idaresinin, "Pentagon"un, hicvini yapmıyor artık. Bu sefer, işlediği, sadece "insan"dır.

Askeri bir hastanede, şifasız bir hastalığın kendisini ölüme mahkûm ettiğini bilmeden, sayılı günlerini geçirmeğe bırakılan kimsesiz, içine kapalı bir er vardır: Lachie Bu derme-çatma, savaş yıllarının yoklukları, zorunlukları içinde kurulmuş hastahanede iyi olmıya yüztutmuş beş hasta ve bir tek hemşire, bu inatçı İskoçyalıya, hiç arkadaşı, dostu ve sevdiği olmamış bu bahtsız gence, son günlerini olsun, tatlı geçirtmek istemektedirler. Türlü çevrelerden gelmiş, çeşitli fikirlerin duyguların sahibi olan bu insanlar herşeyi, kendilerini unutup ona dünyayı, insanları sevdirmeğe, ona biraz olsun mutluluğu tattırmıya çalışmaktadırlar. Gönlü yaralı hastabakıcı Margaret bile, acı gerçeği bilmiyen bu geçimsiz delikanlıya sıcak bir yakınlık duymaktadır. Nihayet güçlükle onu yola getirip dostluklarına, sevgilerine inandırmıya muvaffak oldukları zaman, Dr. Albay, aldığı emre uyarak, hakikati genç hastanın yüzüne karşı söyler ve, tabii, bütün emekleri bir anda yok eder. Zavallı Lachie, haklı olarak kendisine gösterilen sevginin, şefkatin, bu sefer de, bir acıma duygusundan ibaret olduğuna hükmeder. Bunun böyle olmadığına onu inandırmak daha güç olacaktır. Ama Lachie, sonunda buna inanır. O kadar ki, yurduna dönmeğe karar verdiği halde, kalır.

Sahnedeki oyun

Sade bir kuruluş içinde, hareketli bir aksiyondan çok, psikolojik gelişmelere ve anglosakson esprilerine dayanan tek dekorlu, tek kadınlı vs sekiz erkekli bir oyunu seyirciye sevdirmek kolay değildi. Ama Kartal Tibetin canlı, tempolu, duygulu sahneler kadar güldürücü sahneleri de aşırılıklara düşmeden, ölçüyle değerlendiren oyun düzeni, sanatçıların da başarılı oyunları "Aceleci Kalb"in zevkle seyredilmesini sağlamıştır. İlk temsilin bıraktığı müsbet tesir de oyunun tutacağını göstermektedir.

Bellibaşlı rollerden Yank'da Çetin Köroğlu, Digger'de Kartal Tibet inandırıcı tipler çizmişlerdir. Tek kadın rolü hastabakıcı Margaret'de Tolga Tigin, yeni katıldığı topluluğa rahatça intibak etmiş, yumuşak oyunuyla Ankara seyircisinin sempatisini kazanmıştır. Hasta askerlerden Tommy'de Yılmaz Gruda gerçekliği olan bir tipi rahat, tabii bir oyunla canlandırmıştır. Oyunun kahramanı Lachie'ye gelince: Üner İlsever haşin, gururlu görünüşü altında şefkate, gerçek dostluğa candan sevgiye susamış hasta genci değişik, renkli ve ifadeli bir kompozisyonla canlandırmıştır.

K İ T A P L A R

Dorian Gray'in portresi

(Oscar Wilde'in romanı. İngilizce aslından çeviren, Selahattin Hilav. Varlık Yayınları, Büyük Eserler Kitaplığı serisi 17, Ekim Basımevi İstanbul, Ekim 1959, 192 sayfa 4 L.)

İngilizlerin ünlü yazarı Oscar Wilde'ın bu eseri, yazarına büyük bir şöhret sağlamış ve yarım asırdan beri hemen bütün dünya dillerine çevrilmiştir. Wilde bu kitabında çok zor bir denemeye girişmiş, gerçekçi bir roman içine tabiatüstü olaylar katarak allegorik bir etki elde etmeğe çalışmıştır. Bu hayli güç ve tehlikeli işi de başarmasını bilmiştir.

Kitapta genellikle, XIX. asrın romantik atmosferi içinde, İngiliz aristokrat sınıfının, günlük ekmek çabasından uzak, gösterişli hayatları, son derece ince esprilerle alaya alınarak anlatılmaktadır. Hayatın katı gerçeklerini dolaylı yoldan vermeyi tercih eden yazar, bunun için romanına kahraman olarak henüz yirmi yaşında ve görülmemiş güzellikte bir İngiliz delikanlısını -Dorian Gray- seçmiş ve hemen bütün olayları onun ihtiyarlama kompleksi etrafında toplamıştır.

Londranın henüz tanınmamış ressamlarından biri olan Basil, bir sosyete toplantısında Dorian Gray'i görür ve onun güzelliğine âşık olur. Ama bu, bir sanatçı aşkıdır. İçinde, onunla tanışmak ve bir portresini yapmak için karşı durulmaz bir arzu duyar. Ressam Basil'in korkunç bir telkin kudretine sahip dostu Lord Henry Watton, bir gün ressamın atölyesine geldiğinde Dorian Gray'in henüz bitmemiş portresini görür ve hayran olur, kendisini onunla tanıştırmasını ister. Lord Watton, o günkü anlayışa göre garip zevkler! olan kültürlü -İngiliz'lerin deyimiyle, entellegant- bir adamdır. Kısa zamanda Dorian Gray'in de kişiliğine tesir etmeyi başarır ve onu, güzelliğiyle gurur duyması gerektiğine inandırır. Artık Dorian Gray narsist bir tip olmuştur. Bu arada Basil de portreyi bitirir. Delikanlı portre karşısında kendinden geçer ve:

"— Aman Allahım, bu ben miyim? Eğer ben bu kadar güzelsem, benim yerime bu tablo ihtiyarlasın" diye bağırır.

Olayların bundan sonraki gelişmesi bu tema etrafında toplanmıştır. Geçen günler Dorian Gray'in yüzünde ufak bir iz dahi bırakmazken, portresinde çizgiler belirmeğe başlar. Kırışıklıklar genç adamı deli etmektedir. Bunu hayatının sırrı olarak saklamağa karar verir. Öte yandan Basil'i pek sık görmemesine rağmen, Lord Watton ile olan dostluğu gün geçtikçe kuvvetlenmektedir. Yıllar, Lord Watton'un ince buluşlarla dolu sefahat alemlerinde geçer. Sevdiği kız intihar edince Dorian Gray kendini büsbütün sefahata kaptırır. Öldürüleceğinden korkmaktadır.

Sinirlerinin çok gergin olduğu bir gece sırlarının öğrenildiği korkusu içinde Basil'i öldürür. Ama, gene de huzura kavuşamaz. Bir gece tavan arasında portresini gizlediği odaya çıkar, tutulduğu sinir krizi sonucu eline geçirdiği bir bıçakla portreye darbeler indirmeğe başlar. Sabahleyin kapıyı açan uşaklar, yerde kır saçlı, buruşuk yüzlü bir ihtiyarı kanlar içinde yatarken bulurlar.

Şimdiye kadar görülmemiş zenginlikteki Büyük Senesonu Çekilişine katılabilmek için en geç 27 Ekim öğleye kadar tasarruflarınızı İş Bankasında toplayınız

1 TALİHLİYE **9 DAİRELİ APARTMANIN TAMAMI**
41 TALİHLİYE **41 APARTMAN DAİRESİ**
5 ADET 100.000 TL.
150 ADET 5.000 TL.
150 ADET 1.000 TL.
24.000 ADET ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ
CEM'AN **24.347 TALİHLİYE 5 MİLYON LİRA**

Vadeli her 100, vadesiz her 200 liraya ayrı bir kur'a numarası

TÜRKİYE İŞ BANKASI

n fazla ikramiye veren Bankadır

YARINININIZI EMNİYETE ALACAK
BÜYÜK PARALAR
KÜÇÜK TASARRUFLARINIZDAN
DOĞAR
25
10
25
1000
252
TÜRKİYE
VAKIFLAR
BANKASI
UĞUR K